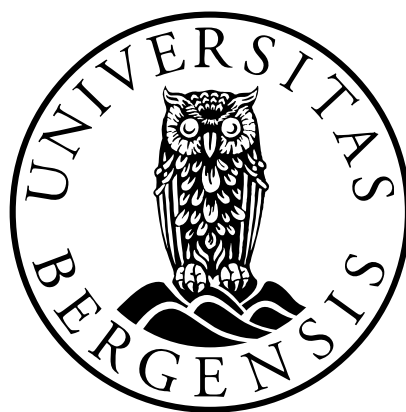

Straffansvar for deling av seksualisert
materiale uten samtykke blant
mindreårige

En rettsdogmatisk og rettspolitisk fremstilling

Kandidatnummer: 73

Antall ord: 14570

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet
UNIVERSITETET I BERGEN

10. desember 2018

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	4
1.1	Tema og problemstilling	4
1.2	Aktualitet.....	5
1.3	Rettskilder og metode.....	6
1.4	Avgrensning	7
2	Hva ønsker vi å oppnå med straff?.....	9
2.1	Formål med straff.....	9
2.2	Uttrykk for klander.....	9
2.3	Normdannelse.....	10
2.4	Allmenn- og individualprevensjon.....	11
2.5	Opprettholdelse av sosial ro	12
3	Hensynet til barnets beste.....	14
3.1	Statens positive sikringsplikt.....	14
3.2	Rett til privatliv	15
3.3	Vern mot seksuell utnyttelse	16
3.4	Bruk av straff overfor mindreårige.....	16
3.5	Erstatningsansvar for mindreårige	17
4	Gjeldende rett	19
4.1	Straffeloven § 267	19
4.1.1	Generelt	19
4.1.2	“Krenker privatlivets fred”	19
4.1.3	“Offentlig meddelelse”.....	21
4.1.4	Straffebudets anvendelighet	23
4.2	Straffeloven § 266	23
4.2.1	Generelt	23
4.2.2	“Hensynsløs atferd”	24
4.2.3	“Krenke en annens fred”	25
4.2.4	Straffebudets anvendelighet	26
4.3	Straffeloven § 298	27
4.3.1	Generelt	27
4.3.2	“Seksuelt krenkende” eller “uanstendig”	27
4.3.3	Bokstav a) «på offentlig sted».....	28

4.3.4	Bokstav b) “I nærvær av” eller “overfor”	29
4.3.5	Straffebudets anvendelighet	30
4.4	Straffeloven § 311	30
4.4.1	Generelt	30
4.4.2	“Fremstilling” som “seksualiserer barn”	31
4.4.3	Straffbar befatning.....	31
4.4.4	Straffebudets anvendelighet	33
4.5	Straffeloven § 305	34
4.5.1	Bokstav a) “overfor” eller “i nærvær av”	34
4.5.2	Bokstav b) «tvinger» eller «forleder»	35
4.5.3	Straffbortfall etter straffeloven § 308.....	35
4.5.4	Bestemmelsens anvendelighet.....	36
4.6	Kort om erstatning og oppreisning.....	36
4.6.1	Skadeserstatningsloven §§ 3-6 og 3-5.....	36
4.7	Straffeutmåling	37
4.7.1	Utmålingspraksis	37
4.7.2	Forholdet til politiattest	39
5	Betydningen av en eventuell lovendring.....	42
5.1	Er rettstilstanden hensiktsmessig?.....	42
5.2	Bruk av straffeloven § 311	43
5.3	Kan en ny regel være formålstjenlig for mindreårige?	44
5.3.1	Skadefølgeprinsippet.....	44
5.3.2	Forslag om samlet straffebud	45
5.3.3	Preventiv virkning	45
5.3.4	Normdannelse.....	46
5.3.5	Opprettholdelse av sosial ro	47
5.3.6	Avsluttende bemerkninger	47
6	Litteraturliste	49
Lover	49	
Forskrifter.....	50	
Forarbeider	50	
Konvensjoner	51	
Rettspraksis	51	
Høyesterettspraksis.....	51	

Underrettspraksis.....	53
Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen	53
Litteratur.....	53
Artikler	55
Annet	58
Statistikk og rapporter	60

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

«(...) det nakenbildet du har av meg, det som du har tatt uten mitt samtykke – ikke bare er det ulovlig at du tok det – men det at du oppbevarer det på telefonen din er ulovlig. Så hvis jeg hadde vært deg hadde jeg vært jævla forsiktig med å spre det. For da begynner det å tre inn en del andre paragrafer.»¹

Slik setter Noora (17) Nicolai på plass i den populære ungdomsserien «SKAM». Etter å ha skjenket henne full på fest har han tatt nakenbilder av henne, som han har truet med å spre videre. Serien har blitt rost for å ta ungdommers problemer på alvor, ofte med henvisning til den siterte seierstalen.² Noora setter et eksempel som den sterke kvinnen som konfronterer Nicolai, tar lydopptak av tilståelsen hans og anmelder forholdet.

Den strafferettslige virkelighet er ikke alltid så svart-hvitt. Det finnes ungdom som har tatt et nakenbilde av seg selv, sendt det i fortrolighet og opplever at det blir delt videre.³ Noen har klint eller ligget med en annen på fest, og blitt foreviget av andre eller av egen partner uten å vite om det.⁴ Om delingen gjøres av en kjæreste eller godt likt klassekamerat er det ikke like lett å true med anmeldelse. Når vedkommende i ettertid forteller at han ikke trodde det skulle spre seg så raskt, blir det vanskeligere.

Deling av seksualiserte bilder av ulike karakter synes å være et utbredt fenomen og et økende samfunnsproblem. Mange har plassert ansvaret for at ofre føler seg hjelpeløse hos rettssystemet.⁵ I juni 2018 kom høringsnotatet fra Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet med tre alternative endringer i straffeloven.⁶ Rettssystemets evne til å håndtere utviklingen der mindreårige får seksualisert materiale spredd på nett har dermed for alvor blitt satt på dagsordenen. Målet med denne oppgaven er å belyse gjeldende rett og

¹ Andem (2016).

² NRK (2016).

³ Aftenposten (2016).

⁴ Aftenposten (2018).

⁵ Dagbladet Meninger (2016).

⁶ Justis- og beredskapsdepartementet (2018).

vurdere hvilken betydning en lovendring kan ha, med fokus på saker hvor både tiltalte og fornærmede er mindreårige.

Spørsmålet om bruk av straff innebærer en avveining av to delvis motstridende hensyn, hvor det overordnede målet er å utvikle en kollektiv ryggmargsrefleks ved bruk av sosiale medier i fremtiden. På den ene siden utsettes mindreårige for den alvorlige krenkelsen det er å ha fått sitt seksualliv blottet og lagret på nett. Krenkelser blir mer skadelige og graverende jo yngre fornærmede er. Rettssystemets oppgave blir å ivareta fornærmede og reagere på krenkelsen av andres privatliv. På den andre siden ønsker man at mindreårige lovbrøtere skal få individuell oppfølging tilbake i et lovlydig spor, fremfor å straffes som om de var voksne.

1.2 Aktualitet

De siste årene har undersøkelser og rapporter blitt publisert om fenomenet, som peker i samme retning. Både *Slettmeg.no*, en uavhengig rådgivnings- og veiledningstjeneste for sletting av opplysninger, og *Kripos*⁷ viser til at delingsmønsteret er endret blant mindreårige.⁸ Flere barn bruker i dag nett- og mobilapplikasjoner og sprer i mindre grupper fremfor på åpne sider.⁹ Deling skjer for det meste til nærstående. Bildedelingssaker hos *Slettmeg.no* økte med 8,8 % fra 2015 til 2016 og tjenesten forklarer at sakene blir mer kompliserte å oppklare som følge av den interne delingen. Når seksualisert materiale deles til nærstående oppleves det mer krenkende, samtidig som det er vanskeligere å begrense spredningen.¹⁰

Sommeren 2018 ble det gjennomført en undersøkelse for UNICEF og Telenor blant 18-20 år, som viste at tre av fire som hadde tatt et nakenbilde av seg selv har delt det med andre personer. To av tre hadde mottatt nakenbilde av noen andre, 5 % hadde delt bildet videre og 14 % hadde et nakenbilde av noen andre på sine egne enheter på undersøkelsestidspunktet. Bare 8 % oppga at de angret på å ha tatt, oppbevart eller sendt nakenbilde av noen andre. 93 % av de spurte visste at oppbevaring og deling kunne være straffbart og 95 % visste at barnepornografibestemmelsen kunne anvendes. Hele 34 % mente likevel at bildetaker var den skyldige i saker om spredning og 37 % mente at både bildetaker og mottaker hadde skyld.¹¹

⁷ Kripos (2017) s. 15

⁸ Slettmeg.no (2016) s. 23.

⁹ Kripos (2017) s. 15.

¹⁰ Slettmeg.no (2016) s. 23.

¹¹ InFact/YouGov/Telenor/Unicef (2018) s.1-3.

Selv om sistnevnte undersøkelse gjaldt en gruppe myndige gir nærheten i aldersgrupper grunn til å tro at svarene i noen grad kan overføres til 15-17-åringers holdninger.

Funn fra Medietilsynets undersøkelse for ungdom fra 13-18 år viste at 18 % hadde opplevd seksuelle kommentarer på nett som sårende, ubehagelige eller truende det siste året. 13 % hadde sendt nakenbilder av seg selv det siste året. 37 % av jentene og 11 % av guttene av de som oppga å ha sendt nakenbilder, hadde kjent på press til å sende.¹²

Medieviter *Aalen* fremhever fire særtrekk ved kommunikasjon over internett som kan belyse skaderisikoen av at privat materiale deles på nett. Informasjonen er vedvarende, da det er vanskelig å få slettet noe som først har nådd nettet. Informasjonen blir reproduserbar, ved at det er enkelt å kopiere, dele videre eller ta en skjermdump. Rekkevidden på internett er skalerbar, i den forstand at det nærmest ikke er grenser for til hvor mange eller til hvem informasjon på internett kan spres. Endelig er informasjonen søkbar, den kan altså finnes igjen ved en senere anledning.¹³ Følgen er at krenkelser på nett har større skadepotensial enn fysisk materiale og publikasjoner i papiravis, og at skaden er irreversibel.

Nyere forskning på de psykiatriske virkningene av medieomtale viser også fremveksten en ny type stressreaksjon kalt Medieoffersyndromet, som en følge av massiv negativ omtale i media rettet mot ens person. Vanlige symptomer kan være følelsen av skam, alvorlig stress, søvnmangel, angst og svekket selvbilde.¹⁴ Selv for de med medieerfaring kan disse plagene forekomme.¹⁵ Selv om ikke delingen av mindreåriges bilder skjer i media, kan forskningen kaste lys over hvor skadelig negativ eksponering av ens private anliggende kan ha for den enkeltes psyke.

1.3 Rettskilder og metode

Avhandlingen har en rettsdogmatisk og en rettspolitisk side. Jeg skal redegjøre for hvordan saker om deling av seksualisert materiale blant mindreårige kan håndteres etter gjeldende rett. I den vurderingen vil særlig bruken av straffeloven § 311 overfor mindreårige lovbrøtere være relevant. Med det som utgangspunkt skal jeg vurdere om rettstilstanden er hensiktsmessig og hvilken betydning en eventuell lovendring kan ha for mindreårige, i lys av straffens formål.

¹² Medietilsynet (2018) s. 5.

¹³ Aalen (2013) s. 116-117.

¹⁴ Christensen/Waldahl/Weisæth (2007).

¹⁵ Duckert/Karlsen (2017) i kapitlene «psykiske reaksjoner», «hvordan kan vi forstå fenomenene?» og «oppsummering».

Lovtekst og forarbeider vil vies stor plass i avhandlingen, fordi vi befinner oss på strafferettens område. Det er en naturlig følge av legalitetsprinsippet i Grunnloven § 96 som oppstiller krav om klar lovhjemmel samt et analogiforbud ved tolkning.¹⁶ Et utvalg internasjonale konvensjonsrettigheter vil også bli belyst for å redegjøre for hvilke forpliktelser lovgiver har overfor barn i strafferetten.

Av juridisk teori benyttes fremstillinger om alminnelig og spesiell strafferett, samt annen litteratur om mindreåriges vern og rettslige utfordringer ved bruk av internett. Av rettspraksis om deling av seksualisert materiale blant mindreårige finnes det én Høyesterettsdom. Den blir benyttet der den kan bidra til avklaring av rettstilstanden.¹⁷ Ellers finnes det et fåtall dommer om samme type deling fra tingretten og lagmannsretten. Dommene brukes her hovedsakelig til illustrasjon av delingen som forekommer og hvilke tilfeller som faller utenfor straffebudene, samt for å vise utmålt straffenivå. Grunnet mindre rettskildevekt som underrettsdommer må det imidlertid utvises varsomhet med å trekke for sterke slutninger om gjeldende rett.

For å gi et fullstendig bilde av fornærmedes rettsbeskyttelse vil adgangen til erstatning bli kort behandlet gjennom skadeserstatningsloven §§ 1-1, 3-5 og 3-6. Det vil tidvis vises til høringsnotatet om forslag til lovendring¹⁸ og hørings svar til det. Hverken notatet eller svarene er rettskilder, men brukes for å vise til lovendringsforslaget og holdninger uttrykt av relevante instanser.

1.4 Avgrensning

Oppgaven retter seg mot «mindreårige», men hovedsakelig aldersgruppen 15-17 år. Dette for å belyse kjernen i aldersproblematikken: alle under 18 år vernes som barn jf. lov om vergemål § 8, samtidig som man kan straffes etter samme bestemmelser som voksne etter fylte 15 år jf. straffeloven § 20 bokstav a. Handlinger utøvd av voksne mot mindreårige, eller av mindreårige mot små barn vil også falle utenfor. Av hensyn til oppgavens omfang behandles ikke forsøks- og medvirkningsansvar.

Deling av seksualiserte bilder på internett kan rammes av flere bestemmelser. Hovedregelen om retten til eget bilde finnes i lov om åndsverk § 104 og verner generelt mot offentliggjøring

¹⁶ Grønning/Husabø/Jacobsen (2016) s. 65, 68 og 70.

¹⁷ Flere dommer er avsagt i Høyesterett om deling av seksualisert materiale, men kun én hvor tiltalte var mindreårig og domfelt for ett bilde.

¹⁸ Justis- og beredskapsdepartementet (2018)

mot avbildedes samtykke. Selv om bestemmelsen kan gi grunnlag for straffansvar, velger jeg å avgrense mot den. Jeg har valgt å fokusere på de straffebudene som verner retten til privatliv, herunder straffeloven §§ 267, 266, 298 samt §§ 305 og 311 som verner om mindreårige i seksuelle relasjoner. Dette for å undersøke hvilket vern man har mot å få seksualisert materiale spredt på nett. Jeg har derfor valgt å kun fokusere på straffansvar knyttet til produksjon, befatning og elektronisk deling av seksualisert materiale.

Oppgaven forutsetter at avbildede ikke hadde kunnskap om billedtakningen eller har gitt samtykke til deling av bildet. Vurderingen av om det foreligger samtykke til takning eller deling faller utenfor denne oppgaven.¹⁹ Vilkåret «samtykke» i § 298 vil derfor ikke bli drøftet. Det vil heller ikke muligheten for straffbortfall i § 311, da den forutsetter samtykke.

¹⁹ Samtykke til publisering drøftes i Hovlid (2016a) kapittel 5.

2 Hva ønsker vi å oppnå med straff?

2.1 Formål med straff

Hvordan straffeloven bør utformes for et spesifikt samfunnsproblem avhenger av hva vi søker å oppnå og hva som er realistiske mål med bruk av straff. En måte å forklare strafferetten på er at alle mennesker har frihet til å være og handle som de vil. Gjennom strafferetten forsøker staten å verne om og sikre den rettigheten for alle individer. Det innebærer også å verne dem mot krenkelser fra andre individer. Strafferetten har derfor som funksjon å hindre at krenkelser skjer, og å reagere når krenkelser finner sted.²⁰

I dette kapittelet forklares ulike formål med straff som gjør seg gjeldende ved deling av seksualisert materiale blant mindreårige. Disse formålene danner grunnlaget for å kunne vurdere virkningen av gjeldende rett og betydningen av en eventuell lovendring.

2.2 Uttrykk for klander

Etter skyldprinsippet anses realisering av straffetrusselen som en reaksjon på et normbrudd. Prinsippet er gjennomgående i strafferetten, fra forsett som straffbarhetsvilkår til valg av reaksjon og intensitet i utmålingen. Hensikten er å rette klander mot gjerningspersonen for skade eller fare for skade vedkommende har forårsaket. I det ligger også en begrensning. Bare den som kunne og burde handlet annerledes på handlingstidspunktet skal straffes, og straffen skal samsvare med graden av skyld vedkommende har utvist.²¹

Skyldprinsippet innebærer en forutsetning om at alle mennesker kan ta ansvar for egne handlinger.²² Unntaket er regelen om utilregnelighet i straffeloven § 20 for personer under 15 år og blant annet sterkt psykisk utviklingshemmede. Utover det, differensieres det lite i straffebudene etter grad av skyld. Om man er over 15 år kan man derfor holdes straffansvarlig for samme handlinger som voksne.²³

²⁰ Gröning/Husabø/Jacobsen (2016) s. 50.

²¹ *Ibid.* s. 51.

²² *Ibid.* s. 50.

²³ *Ibid.* s. 54.

Det kan virke urimelig, grunnet de åpenbare forskjeller mellom en voksen person og en mindreårig hva gjelder impuls kontroll og evnen til å vurdere konsekvenser. Tilsvarende er det liten forskjell mellom modningen hos en som er 14,5 og en som er fylt 15. Et sted må aldersgrensen trekkes, og den kriminelle lavalderen viser at vedkommende skal være i stand til å oppfylle visse minstekrav til ansvar for egne handlinger.²⁴

En innvending som tidvis reises er derfor at strafferetten ikke er tilpasset barn, og at de ikke hører hjemme i det tradisjonelle strafferettsapparatet.²⁵ Særbehandling av barn er imidlertid forsøkt ivare tatt gjennom straffutmålingen, selv om det riktignok i størst grad er begrunnet i skadevirkningene straff kan ha for mindreårige, fremfor skyldbetraktninger.²⁶

2.3 Normdannelse

Gjennom regulering av atferd, særlig kriminalisering, sender lovgiver signaler om at atferden er uønsket. Normfastleggelse er en av grunnfunksjonene for å kunne sikre individvern. Ved å forby og påby visse handlinger har individene konkrete regler å forholde seg til som angir hvilke forventninger som stilles til dem. Hva slags atferd som reguleres beror på hvilke interesser, rettene sagt rettsgoder, vi ønsker å verne i rettssystemet.²⁷

Den reelle normdannende effekt er vanskelig å undersøke, og ifølge *Andenæs m.fl.* er det tale om virkninger over tid. Det er ikke alltid lett å vite hva som skyldes andre faktorer i samfunnet, og hva som kan tilskrives lovgivningen.²⁸ Det er et aktuelt spørsmål ved deling av seksualisert materiale blant mindreårige, da straffeloven tilsynelatende ikke har bidratt til dannelse av normer hos dem. I hvilken grad straffeloven kan utformes annerledes for å gi et bredere eller tydeligere vern for fornærmede er derfor også et spørsmål om loven kan utgjøre et nevneverdig bidrag til å forme mindreåriges holdninger.

²⁴ Gröning (2014) pkt. 5.

²⁵ *Ibid.* pkt. 5.

²⁶ *Ibid.* pkt. 3.1.

²⁷ Gröning/Husabø/Jacobsen (2016) s. 45.

²⁸ Andenæs/Rieber-Mohn/Sæther (2016) s. 85.

2.4 Allmenn- og individualprevensjon

Ifølge Straffelovkommisjonens utredning til ny straffelov er det «særlig straffens ulike prevensjonsvirkninger som er viktige fra et nytteperspektiv».²⁹ Den allmenn- og individualpreventive effekten har vært straffens antatte funksjon og virkning i tradisjonell strafferettslig teori.³⁰ Straffetrusselen skal få borgerne til å la være å utføre handlingen. Når noen likevel velger å bryte straffebudet, viser rettsapparatet gjennom sin oppfølging at straffetrusselen er reell.³¹ For mange vil det være tilstrekkelig avskrekkende. Det er imidlertid ikke alltid slik at straffetrusselen er tilstrekkelig for å hindre brudd på handlingsnormer, da menneskers begrunnelse for handlinger kan være sammensatt.³² Et eksempel er narkotikabruk, som forekommer i noen miljøer til tross for straffetrusselen.

Andenæs m.fl. har stilt spørsmål mot den absolutte troen på allmennprevensjon, og fremholdt at effekten ikke trenger å være lik for alle typer lovbrudd og personer. Som eksempler nevnes barn eller personer som «ligger under for øyeblikkets innskytelser og fristelser».³³ Deling av seksualisert materiale blant mindreårige som trend kan kanskje delvis bekrefte hans teori. Det kan skyldes en kombinasjon av at mindreårige er mer impulsive, at handlingen er lett å gjennomføre og at terskelen for å dele på nett er lav i ungdomsmiljøer.

Individualprevensjon er rettet mot den enkelte, og får større plass i straffeutmålingen når et lovbrudd allerede har skjedd. Man søker å få lovbrøyteren til å i fremtiden avholde seg fra å begå lovbrudd. Under straffeutmålingen er det allerede konstatert at klander er utvist, da en overtredelse har skjedd. Det er derfor rom for i straffeutmålingen å tilpasse reaksjonen til den enkelte og de konkrete omstendighetene handlingen er begått under. Da kan man sikre en reaksjon som gjør at den domfelte lar være å begå et nytt lovbrudd.³⁴ Ved bruk av særreaksjoner for unge gjøres det et forsøk på konstruktive, men samtidig inngripende tiltak og en gjenopprettende prosess tilpasset den enkelte lovbrøyter. Det felles målet er å få den spesifikke mindreårige til å avstå fra nye lovbrudd.³⁵

I saker om deling av seksualisert materiale uten samtykke er ikke handlingen unormale. Det kan gjøre at det ikke nødvendigvis er de mindreårige som er utsatt for å havne i en kriminelt

²⁹ NOU 2002: 4 s. 83.

³⁰ Konstatert allerede i Andenæs (1966) s. 1.

³¹ Andenæs/Matningsdal/Rieber-Mohn (2004) s. 81-82.

³² *Ibid.* s. 85.

³³ Andenæs/Rieber-Mohn/Sæther (2016) s. 87.

³⁴ Gröning/Husabø/Jacobsen (2016) s. 55.

³⁵ Fornes (2016) s. 255-257.

spor i fremtiden som begår lovbrudd. Det kan tilsi andre behov, og mindre behov for individualpreventive tiltak.

2.5 Opprettholdelse av sosial ro

Gjengjeldelse er ikke et formål med straffen. Det er altså ikke legitimt å straffe noen med for å ivareta fornærmedes ønske om å ta hevn. Likevel kan gjengjeldessynspunktet delvis spores i strafferettens formål om å bevare alminnelig fred og ro.³⁶ I forarbeidene omtales det som en «mentalhygienisk virkning» av straffen som gjør at reguleringen fremstår mer rettferdig. Om lovgivningen oppleves rettferdig, kan det også styrke borgernes respekt for den, og dermed bidra til å styre deres atferd.³⁷ For deling av seksualisert materiale uten samtykke blant mindreårige, gjør hensynet til opprettholdelse av sosial ro seg særlig gjeldende. Reaksjonene kan bli sterkere når våre sårbare mindreårige er de utsatte. Reaksjonen må derfor være i samsvar med den skade offeret er påført for å bidra til å motvirke selvtukt og mistillit i samfunnet.³⁸

Det utfordrende med å kunne reagere på krenkelser er at den skjer på nett, er lett å utføre for enhver med mobil og skjer innenfor en krets av andre mindreårige. Oppdagelse forutsetter dermed at noen i miljøet melder fra eller at utenforstående får høre om krenkelsen. En generell utfordring er også den stadige endringen på internett med nye måter å dele bilder på og nye applikasjoner. Det kreves oppdatert kunnskap for å kunne etterforske effektivt.

Kriminaliteten er derfor vanskelig både å oppdage og å håndheve. Dette synspunktet er trukket frem av blant annet *Hovlid*, som viser til forskjellen på håndhevingshensynet i sosiale medier og ved offentlig publisering, nemlig at det bare gjør seg gjeldende ved sosiale medier.³⁹ Ved offentlig publisering er formålet nettopp at det som publiseres er synlig for alle eller for mange. Ved bruk av sosiale medier deles derimot materialet mellom to eller i alle fall få personer om gangen. Spredningen når derfor aldri det offentlige rom på samme måte.

Synspunktet kan man også finne igjen fra Medieansvarsutvalget, som allerede i 2011 uttrykte at man kan få inntrykk av at «internett blir betraktet som et mer lovløst område» enn andre møteplasser i samfunnet, men at det skyldes omfanget krenkelser og spredning som skjer at

³⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 80.

³⁷ *Ibid.* s. 80.

³⁸ NOU 1983: 57 s. 50.

³⁹ Hovlid (2016a) s. 173.

«formell håndheving er vanskelig».⁴⁰ Det er altså grunnleggende trekk ved kriminalitetstypen som gjør at straffansvar for deling av seksualisert materiale er vanskelig å håndheve, uavhengig av regelens utforming. Når statistikken viser at fornærmede opplever skam etter en slik deling, vanskeliggjøres håndhevelsen ytterligere ved at vedkommende ikke nødvendigvis anmelder forholdet. Det tilsier at det ikke nødvendigvis er utformingen av den enkelte regel som er avgjørende for å få bukt med krenkelsene.

⁴⁰ NOU 2011: 12 s. 41 pkt. 5.3.1 siste avsnitt, som også vist til i Hovlid (2016a) s. 173.

3 Hensynet til barnets beste

3.1 Statens positive sikringsplikt

Barn nyter vern gjennom en rekke internasjonale forpliktelser som staten har tatt på seg. De danner bakteppet for ulike bestemmelser av betydning for mindreårige i saker om deling av seksualisert materiale i straffeloven. I dette kapittelet skal disse rettighetene kort forklares for å bidra til forståelse av utformingen av aktuelle straffe- og erstatningsbestemmelser i kapittel 4.

Det følger av Grunnloven § 92 ved at det er «statens myndigheter» som skal «respektere» og «sikre» menneskerettighetene, en henvisning til statens doble plikt. Staten har en negativ plikt i form av at den skal avstå fra å krenke borgernes rettigheter. Den positive plikten retter seg mot å sikre gjennom positive tiltak at borgerne ikke blir utsatt for krenkelser fra andre, herunder også andre privatpersoner. Det innebærer at staten må ha lovgivning, særlig straffelovgivning, som forbyr krenkelser av menneskerettighetene og at de må reagere på krenkelser som finner sted.⁴¹ Norge har forpliktet seg og gjennomført både barnekonvensjonen og den valgfrie protokoll til konvensjonen om barns rettigheter om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi av 25.mai 2000 (Barnekonvensjonens tilleggsprotokoll) og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) gjennom menneskerettsloven § 2. Som i norsk rett, er alle under 18 år regnet som «barn» jf. barnekonvensjonen § 1.

Av FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonvensjonen) artikkel 3 følger det at barnets beste skal være et «grunnleggende hensyn» i alle beslutninger som gjelder barn. En tilsvarende plikt er innført i Grunnloven § 104, samt at alle barn har krav på «respekt for sitt menneskeverd», vern om barns «personlige integritet» og at myndighetene legger til rette for «barnets utvikling». Tatt på ordet uttrykker bestemmelsen at den mindreårige nyter et intensivt vern mot å bli behandlet på måter som er skadelig. Begrunnelsen forklares treffende i innledningen til Barnekonvensjonen, med at barn på grunn av sin «fysiske og psykiske umodenhet har behov for spesielle beskyttelsestiltak og særlig omsorg, herunder egnet lovfestet beskyttelse både før og etter fødselen».⁴²

⁴¹ Aall (2018) s. 215.

⁴² Barnekonvensjonens forord, avsnitt 9.

3.2 Rett til privatliv

Det følger av Grunnloven § 102 at «enhver» har rett til sin «respekt for sitt privatliv». Retten til privatliv er vid og endrer seg med tiden, og kan derfor være vanskelig å definere. I grove trekk kan den forklares som en rett til å ha en sfære for seg selv, hvor man ikke overvåkes eller må begrunne sine handlinger.⁴³ Grunnloven § 102 er formulert etter EMK artikkel 8 om «right to privacy», og skal tolkes i samsvar med Den europeiske menneskerettsdomstolens (EMD) praksis.⁴⁴ Aall forklarer «privacy» som en kjerne med «utgangspunkt i det personlige» i form av den fysiske og psykiske integritet. Det innebærer personlig og kjønnslig identitet, seksuelliv og legning, personlig utvikling og selvbestemmelse, som vilje og mulighet til å utvikle sine relasjoner til andre.⁴⁵ Jamfør «enhver» har mindreårige og voksne samme rett til privatliv.

Barnekonvensjonen artikkel 16 stadfester også en rett for alle barn til «privatliv, ære og omdømme». Det inkluderer et vern av personligheten og personopplysninger.⁴⁶ Likevel, og særlig med den teknologiske utviklingen som har skutt fart, er det betimelig å spørre om menneskerettighetene gir staten plikt til å kriminalisere integritetskrenkelser på nett mer detaljert.

Et eksempel er K.U. mot Finland som gjaldt spredning av falske, privatlivskrenkende opplysninger om et barn.⁴⁷ En 12 år gammel gutt ble utsatt for publisering av en falsk kontaktannonse om han, med et angivelig ønske om seksuell kontakt med jevnaldrende gutter. Staten kunne ikke sikre effektiv håndheving av barns vern mot privatlivskrenkelser på nett, all den tid de ikke hadde noen kunne spore opp identiteten til gjerningspersonen grunnet internettleverandørens lovbestemte taushetsplikt. EMD konstaterte derfor krenkelse av artikkel 8. I dommen blir ikke spesifikke rettigheter for barn nevnt, men barn blir fremhevet som en særlig sårbar gruppe med behov for beskyttelse. Dommen viser at det ikke er tilstrekkelig å forby handlingene på internett, det må også kreves at forbudene kan håndheves.

⁴³ Aarli (2005) s. 530.

⁴⁴ Uttrykt i Rt. 2015 s. 155 avsnitt 37-41 og Dok. nr.16 (2011-2012) s. 168.

⁴⁵ Aall (2018) pkt. s. 215.

⁴⁶ Søvig (2009) s. 168.

⁴⁷ K.U. mot Finland, [C] 2008 no. 2872/02.

3.3 Vern mot seksuell utnyttelse

I tillegg til det alminnelige privatlivsvernet nyter alle mindreårige et særlig vern mot seksuell utnyttelse. De norske straffereglene om seksuallovbrudd mot mindreårige ble utformet som et vern av barns integritet, som beskytter mot at voksne «invaderer barns verden» gjennom handlinger som er uforståelige, skremmende og skadelige for dem.⁴⁸ Selv om den seksuelle lavalderen er satt til 16 år jf. straffeloven § 304, innebærer internasjonale forpliktelser et ytterligere vern mot visse seksuallovbrudd for alle mindreårige. Barnekonvensjonens tilleggsprotokoll artikkel 3 bokstav b) og c) pålegger statene å kriminalisere all former av å «tilby, få tak i eller skaffe til veie» et barn eller «stille det til disposisjon for barneprostitusjon» og å «produsere, distribuere, spre, importere, eksportere, tilby, selge eller være i besittelse av» barnepornografi.

Barnepornografi defineres etter artikkel 2 bokstav c) som «enhver fremstilling, uansett med hvilket middel» av et barn involvert i «reelle eller simulerte eksplisitte seksuelle aktiviteter» eller «enhver fremstilling» av et barns ulike «kjønnskarakteristiske kroppsdel» for «hovedsakelig seksuelle formål». Det er altså internasjonalt samarbeid i kampen mot seksuelt misbruk av barn som har bidratt til absolutt nulltoleranse mot seksuelle fremstillinger av mindreårige i norsk rett.⁴⁹ I tillegg til disse forpliktelsene, ble det gjennomført visse utvidelser med i arbeidet med straffelov i bestemmelsene om seksuallovbrudd mot barn for å sikre samsvar med Europarådets konvensjon av 25. oktober 2007 om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk før ratifisering kunne finne sted.⁵⁰

3.4 Bruk av straff overfor mindreårige

Barnekonvensjonen har samtidig betydning for mindreårige som dømmes til straff, og gjennomføringen av den i norsk rett har ført til et økt fokus på at barn ikke bør fengsles.⁵¹

Barnekonvensjonen artikkel 40 oppstiller krav om at barn som «finnes å ha begått et straffbart forhold» behandles på en måte som «fremmer følelse av egenverd og verdighet», «styrker barnets respekt for andres friheter og rettigheter», «tar hensyn til barnets alder» og «fremmer

⁴⁸ NOU 1997: 23 s. 24.

⁴⁹ Se straffeloven § 311 som behandles senere.

⁵⁰ Gröning/Husabø/Jacobsen (2016) s. 99-100 og ot.prp nr. 22 (2008-2009) s. 207-208. Disse utvidelsene vil bli vist til senere.

⁵¹ Fornes (2016) s. 239. Se også Rt. 2010 s. 1313 og Rt. 2013 s. 67.

reintegrering». Bestemmelsen gir etter sin ordlyd uttrykk for at mindreårige skal behandles mer varsomt enn voksne i strafferetten, samtidig som man skal forsøke å rehabilitere.

Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b) oppstiller også et konkret krav om at fengsel bare benyttes for mindreårige som siste utvei, og for kortest mulig tid. Det gis uttrykk for i straffeloven § 33 om at den som var under 18 år på handlingstidspunktet kan bare fengsles om det er «særlig påkrevd». ⁵² Man søker altså å unngå å fengsle mindreårige, fordi fengsel er ansett særlig skadelig for deres helse og utvikling. ⁵³ Utover bruk av mildere reaksjoner for ungdom, kan bestemmelsen få betydning i rettens vurdering av hel eller delvis omgjøring til fengselsstraff ved brudd på vilkår. ⁵⁴ Det ble konstatert i Rt. 2005 s. 33, ⁵⁵ hvor bestemmelsen heller ikke ble ansett å være til hinder for fullbyrdelse av subsidiær fengselsstraff.

Barnekonvensjonen utgjør dermed et viktig bidrag til at mindreårige ikke behandles strengere enn nødvendig ved valg av straffereaksjon, særlig med tanke på fengselsstraff.

I tillegg ble det i 2014 innført en egen ungdomsstraff for lovbrutere under 18 år. Den er ment å være mer inngripende enn samfunnsstraff, men mindre belastende enn ubetinget fengsel. ⁵⁶

3.5 Erstatningsansvar for mindreårige

Av skadeserstatningsloven § 1-1 følger det at også mindreårige kan bli erstatningsansvarlige og plikter å erstatte den skade de volder forsettlig eller uaktsomt så vidt det er «rimelig under hensyn til alder, utvikling, utvist atferd, økonomisk evne og forholdene ellers». Følgelig tilsier bestemmelsen at mindreårige bli erstatningsansvarlig, men at også dette ansvaret må ses i sammenheng med lovbruteres unge alder. Ifølge HR-2018-1014-A gjelder ansvaret også oppreisning, som er mer aktuelt ved personvernkrænkelser. ⁵⁷

I dommen var et sentralt spørsmål i hvilken grad hensynet til barnets beste skal tillegges vekt ved tolkning av § 1-1. Høyesterett kom til at bestemmelsen måtte tolkes med barnets beste jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 som utgangspunkt, men at hensynet ikke

⁵² I HR-2013-143-A kom Høyesterett til at 17 år gammel tiltalt måtte idømmes ubetinget fengsel grunnet alvorlig, gjentatt og eskalerende voldskriminalitet.

⁵³ Gröning (2014) pkt. 5. med henvisning til Steinberg (2009) s. 479.

⁵⁴ Iversen (2013) s. 384 omtaler det som en plikt for domstolene å vurdere delvis omgjøring før hel.

⁵⁵ Om fullbyrdelse av subsidiær fengselsstraff for en 17 år gammel gutt idømt samfunnsstraff, som ikke møtte opp til opplegg med kriminalomsorgen.

⁵⁶ Frøberg (2016) s. 249

⁵⁷ For alle over kriminell lavalder jf. avsnitt 44.

alltid skal være avgjørende. Dersom ansvaret gjelder «alvorlige straffbare handlinger» kreves «betydelig mer» for å unnlate å pålegge ansvar eller utmåle lavere erstatning.⁵⁸

Dommen gjaldt riktignok et svært alvorlig tilfelle, hvor den domfelte var 15 ½ år gammel ved utførelsen av to brutale drap. Erstatningsansvaret på blant annet 200.000 til hver av syv etterlatte, kunne derfor ikke settes ned som følge av avveiningen i § 1-1. Likevel kan dommen tas til inntekt for at skadeserstatningsloven § 1-1 skal tolkes i samsvar med barnets beste, men at det skal mer til å redusere ansvaret når mindreårige over den kriminelle lavalder har begått alvorlige straffbare handlinger med forsett.

⁵⁸ Avsnitt 50-54.

4 Gjeldende rett

4.1 Straffeloven § 267

4.1.1 Generelt

Etter straffeloven § 267 kan den som gjennom «offentlig meddelelse krenker privatlivets fred» straffes med bot eller fengsel opp til 1 år. Skyldkravet er forsett.⁵⁹ Da bestemmelsen er en språklig modernisert utgave av straffeloven 1902 § 390, er tidligere rettspraksis fortsatt relevant.⁶⁰ Rettspraksis som det vises til vil for det meste gjelde sivile saker. Siden erstatningsadgangen er betinget av at de objektive vilkårene i straffeloven § 267 er oppfylt, kan sakene likevel bidra til å kaste lys over vurderingstemaer i bestemmelsen.⁶¹

Med ny straffelov ble strafferammen for privatlivskrenkelser hevet. Det begrunnes med at vern av borgernes private sfære er en forutsetning for å opprettholde den offentlige debatt.⁶² Bestemmelsen er lite brukt i straffesaker, men har fått praktisk betydning gjennom adgangen til erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-6, som behandles i punkt 4.9.1.⁶³ Bestemmelsen har ikke i særlig omfang blitt brukt til å ramme deling av seksualisert materiale uten samtykke.⁶⁴ Formålet med bestemmelsen er å verne

4.1.2 “Krenker privatlivets fred”

Vilkåret «privatlivets fred» setter rammene for hvilke opplysninger som kan anses krenkende. At det gjelder noe «privat» og at man ønsker «fred» rundt det, tilsier at opplysningene må være noe man ønsker å ha for seg selv. Vilkåret er svært skjønnsmessig og grensene kan variere fra person til person. For vurderingen kan rettspraksis gi veiledning, som i Big Brother-dommen Rt. 2007 s. 687 hvor den nedre grensen ble satt. Det ble uttalt at opplysningene må ha «en viss grad av sensitivitet», et minstekrav som blir gjentatt i nyere forarbeider.⁶⁵ Dommen gjaldt opplysninger om at et realitypar hadde avsluttet sitt forhold,

⁵⁹ Straffeloven § 22.

⁶⁰ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 150.

⁶¹ Hovlid (2015) s. 35.

⁶² Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 150, NOU 1999: 27 s. 27.

⁶³ Hovlid (2016a) s. 149.

⁶⁴ Se unntaket i TOSFI-2017-198171 om voksnes deling. Tilståelsesdom for overtredelse av § 267 for å ha lagt ut to bilder av en annen i naken positur på Facebook.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 148-149.

deres syn på bruddet og om den enes romantiske møter med en annen person. Opplysninger om en annens seksualliv, især visuelle fremstillinger av det, er av langt mer privat karakter enn opplysningene i dommen. I Rt. 2000 s. 40, som gjaldt voldtekt, ble det også konstatert at bilder av neddopede kvinner som var seksuelt misbrukt oppfylte vilkåret i straffeloven 1902 § 390.⁶⁶ Ifølge *Sunde* er formålet med bestemmelsen også å verne om det trivielle privatliv.⁶⁷ Med den lave terskelen er ikke tvilsomt at seksualisert materiale oppfyller vilkåret.

For å kunne påberope seg vern kreves det likevel at den som føler seg fornærmet kan identifiseres av opplysningene. Private opplysninger er ikke egnet til å krenke noens privatliv om de ikke kan knyttes til personen.⁶⁸ Bestemmelsens ordlyd sier ikke noe om dette, men ut fra rettspraksis synes ikke terskelen for identifisering å være høy. I Plata-dommen Rt. 2008 s. 489 var det tilstrekkelig at en far ble filmet bakfra da han kjøpte heroin med sin stedatter. Høyesterett begrunnet det med at han kunne gjenkjennes av familie, venner og bekjente. For deling av seksualisert materiale, og eventuelt videoer, kan spørsmålet om identifisering være aktuelt. Det er ikke sikkert vedkommende kan identifiseres gjennom filmen alene, men gjennom rykter i nærmiljøet for eksempel. *Hovlid* hevder at det ikke må være sannsynlig at noen kjenner vedkommende igjen, men at hvor strengt kravet om identifisering er avhenger av de konkrete omstendighetene. Momenter av betydning kan være hvor private opplysningene som spres er og grad av identifisering.⁶⁹ Det kan forstås som at det for seksualisert materiale skal lite til.

At meddelelsen må «krenk[e]» henviser til en rettsstridsvurdering.⁷⁰ Om det er gitt samtykke til publiseringen er en del av vurderingen, siden den som har samtykket til publisering ikke kan påberope seg å være krenket. Når man har konstatert at samtykke til publisering ikke foreligger, beror vurderingen på en avveining av hensynet til personvernet mot hensynet til ytringsfriheten. Forarbeidene henviser til rettighetene i Grl. § 100, EMK art. 10 mot EMK art. 8, og fremhever at rettsstridsvilkåret skal tolkes i tråd med tidligere EMD-praksis.⁷¹ Vurderingen er vanligvis formulert som et spørsmål om ytringens «allmenn[e] interesse» og er som regel brukt ved anførsler om at pressen har gått for langt i sin dekning. Den allmenne interesse må forstås i lys av pressens formål om å spre informasjon som kan bidra til et effektivt demokrati. *Hovlid* fremholder at vurderingen ikke nødvendigvis er treffende for

⁶⁶ Det ble konstatert i spørsmålet om inndragning av bildene grunnet fare for straffbar handling, s. 43.

⁶⁷ *Sunde* (2016) s. 172.

⁶⁸ *Hovlid* (2015) s. 112.

⁶⁹ *Ibid.* s. 118.

⁷⁰ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 425-426.

⁷¹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009). s. 425-426.

publisering fra privatpersoner om hverdagslige hendelser på sosiale medier. Det er det grunn til å være enig i. Delingen av hverdagshendelser med andre privatpersoner er neppe et eksempel på demokratifremmende informasjon, men det fremstår noe unaturlig å betegne all deling rettsstridig av den grunn.⁷² For deling av seksualisert materiale uten samtykke synes det likevel klart at publiseringen av andres seksualliv uten deres samtykke er så krenkende og uten interesse for allmennheten at det ikke kan forsvares av ytringsfriheten, uavhengig av om presse eller privatpersoner står for publiseringen. Vurderingstemaet gir likevel anvisning på at bestemmelsen er utviklet med tanke på pressetrykk, ikke nødvendigvis krenkelser mellom privatpersoner i nærmiljøet.

Krenkelsen må gjelde vedkommendes «fred», som tilsier at fornærmede oppfatter krenkelsen.⁷³ En mulig tolkning er at tiltaltes forsett må dekke at fornærmede kommer til å oppfatte krenkelsen. Det vil nok sjelden være problematisk, da et forsett om at meddelelsen er «offentlig» vanligvis vil dekke fornærmedes oppfatning av krenkelsen. Av *Hovlid* er vilkåret forstått som et krav om at forsettet må omfatte meddelelsens innhold og hva det betyr, altså at man faktisk forstår at opplysningene kan krenke privatlivets fred.⁷⁴

4.1.3 “Offentlig meddelelse”

Vilkåret «meddelelse» tilsier formidling av informasjon og oppstiller ingen nærmere avgrensning i midler brukt. Både bilder og filmopptak kan derfor omfattes. Det underbygges blant annet av nevnte Plata-dommen som omhandlet videomateriale.⁷⁵

Meddelelsen må være fremsatt «offentlig», som er legaldefinert i straffeloven § 10. Etter andre ledd andre setning er en ytring offentlig når den er fremsatt på en måte som gjør den «egnet til å nå et større antall personer». Ordlyden er teknologinøytral, da den ikke krever at ytringen er fremsatt på en spesifikk måte. Det er et resultat av endringen fra det tidligere vilkåret «trykt skrift» grunnet Bloggerdommen.⁷⁶ I dommen hadde en mann gjennom bloggen sin oppfordret til drap, men kunne ikke straffes fordi ordlyden ikke omfattet elektronisk publisering. Definisjonen ble derfor endret til «egnet til å nå» for å fange opp ytringer fremsatt med sprednings- og skadepotensiale, uavhengig av kommunikasjonsmedium. Det sentrale er

⁷² Hovlid (2016a) s. 172.

⁷³ Denne tolkningen uttrykkes i forarbeidene til § 266, med svært likt vilkår, som jeg kommer tilbake til under behandling av bestemmelsen.

⁷⁴ Hovlid (2015) s. 156.

⁷⁵ Rt. 2008 s. 489.

⁷⁶ Hovlid (2015) s. 94. Rt. 2012 s. 1211.

spredningsmuligheten, ikke om ytringen faktisk er oppfattet jf. «egnet». Det kreves heller ikke da at ytringen når mottakerne samtidig, så lenge den kan gjøre det.⁷⁷

«Et større antall personer» er samme formulering som brukt i bestemmelsens andre ledd første setning om handlinger, som tilsier at vilkårene skal tolkes likt.⁷⁸ Det underbygges av at andre setning om ytringer ble innført for å utvide bestemmelsens virkeområde. Ifølge forarbeidene er 20-30 personer tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret.⁷⁹ Publisering på sosiale medier som gir tilgang til alle eller større gruppe kontakter, omfattes helt klart. Den nedre grensen for å oppfylle kravet derimot, er uklar. Det kan være relevant siden mindreårige ofte deler i mindre grupper.

Uklarheten skyldes at Straffelovkommisjonen foreslo den gamle bestemmelsen videreført uten realitetsendringer med ny straffelov. Tidligere rettspraksis skulle derfor være av betydning. Departementet sluttet seg til uttalelsene uten å presisere ønske om ytterligere endringer.⁸⁰ I tidligere rettspraksis er vilkåret tolket relativt ut fra hvilken bestemmelse som anvendes og de konkrete omstendighetene.⁸¹ Utgangspunktet var 20-30 personer, men i eksempelvis Rt. 1980 s. 48 om narkotikaforbrytelse oppfylte 15-20 personer vilkåret. I Rt. 2006 s. 799 om spredning av taushetsbelagte personopplysninger ble et så lavt antall som 12-14 personer ansett tilstrekkelig. Det ble blant annet uttalt at «også selve situasjonen når opplysningen spres vil måtte ha betydning etter § 390.»⁸² Sistnevnte dom var riktignok svært spesiell, men illustrerer likevel at vilkåret har blitt tolket relativt.⁸³ Tvetydigheten berøres ikke i forarbeidene, som gjør at spørsmålet om grensen på 20-30 personer er ment å være kun et utgangspunkt eller et absolutt minimumskrav, er ubesvart.⁸⁴ Hovlid har i sin analyse av vilkåret hevdet at det må tolkes i tråd tidligere rettspraksis.⁸⁵

I de tidligere forarbeidene ble fremvisning av pornofilm i privat selskap brukt som eksempel på noe som kunne regnes som en offentlig handling, men som vil avhenge av antall personer som er invitert, om filmen er formålet med og hvordan de ble invitert.⁸⁶ Med det og eldre praksis som veiledning kan man tenke seg at det kreves færre personer enn 20-30 personer for

⁷⁷ Sunde (2011) s. 205-206 og lagt til grunn i Hovlid (2016b) s. 180.

⁷⁸ Som også er lagt til grunn i Hovlid (2016b) s. 180.

⁷⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 409.

⁸⁰ *Ibid.* s. 163.

⁸¹ NOU 1992: 23 s. 62.

⁸² Avsnitt 48.

⁸³ Dommen omhandlet formidling av pasientopplysninger i et TV-innslag med statsrådet på besøk.

⁸⁴ Hovlid (2016b) s. 171-172.

⁸⁵ *Ibid.* s. 172.

⁸⁶ NOU 1999: 23 s. 62

deling av seksualisert materiale uten samtykke, grunnet det særlig privatlivskrenkende innholdet. Trolig skal det noe til før deling og fremvisning mellom noen i samme nær-, og klasse miljø taler for at det er «offentlig», men avhengig av bekjentskapene og sammenhengen kan det nok oppfylle vilkåret. I så fall kan noen situasjoner med deling av seksualisert materiale med færre enn 20-30 personer anses som «offentlig meddelelse» i relasjon til § 267.

Ordlyden er ikke til hinder for at det er videreformidlingen fra andre som gjør ytringen egnet til å nå så mange, men tiltaltes forsett må omfatte denne spredningen for at straffansvar skal foreligge.⁸⁷

4.1.4 Straffebudets anvendelighet

Deling av seksualisert materiale uten samtykke kan rammes av denne bestemmelsen såfremt det deles med et stort nok publikum om gangen. Det vil altså ramme når noen deler et bilde på en Facebook-profil eller på andre sosiale medier hvor innholdet ligger åpent for brukerens kontakter, forutsatt at vedkommende har over rundt 20 kontakter. Deling som skjer mellom enkeltpersoner eller mindre grupper faller utenfor, med mindre den som delte gjorde det med et forsett om at materialet kom til å bli spredt videre.

Vurderingene i bestemmelsen gjør det tydelig at den er ment å ramme pressepublisering. Til tross for at «offentlig» kan tenkes å ramme færre enn 20-30 personer og omfatte flere tilfeller av deling, knyttes straffbarheten kun til spredningspotensialet. Det gjør det usikkert når straffansvar kan knyttes til mot handlingen, og gir dermed lite forutberegnelighet.

Straffeloven § 10 er i tillegg en av få legaldefinisjoner i straffeloven og anvendes for flere ulike bestemmelser. Å skulle foreslå å endre eller tolke vilkåret på en måte som gjør det heldig for akkurat denne typen deling, kan ramme uheldig på andre områder.

4.2 Straffeloven § 266

4.2.1 Generelt

Den som ved «skremmende eller plagsom» eller «annen hensynsløs atferd» enten «forfølger en person» eller «på annen måte krenker en annens fred» straffes med bot eller fengsel inntil 2 år etter straffeloven § 266. Bestemmelsen viderefører uten realitetsendringer straffeloven

⁸⁷ Hovlid (2016b) s. 179.

1902 § 390a. Straffeloven 1902 § 390a ble innført etter Telefonsjikanedommen i Rt. 1952 s. 989,⁸⁸ hvor den tiltalte bedrev gjentakende telefonsjikane som krenket det private rom og behovet for fred. Oppførselen kunne ikke subsumeres under noe straffebud fordi det på tidspunktet for dommen kun var straffbart å forstyrre den «alminnelige fred og ro». Regelen ble innført med ønsket om en vid regel for «utstrakt vern mot psykiske krenkelser i sin alminnelighet».⁸⁹ Skyldkravet er forsett.⁹⁰

4.2.2 “Hensynsløs atferd”

Med «atferd» avgrenses ikke vilkåret til spesifikke handlinger, mens «hensynsløs» tilsier en høy terskel. Vilkåret er «hensynsløs», mens «skremmende «eller plagsom» opptreden er måter å utvise hensynsløs atferd på. Skremmende opptreden kan være å gi en falsk beskjed om at en ulykke har skjedd, mens plagsom kan være som i Telefonsjikanedommen.⁹¹ Ifølge forarbeidene må atferden være «helt klart moralsk forkastelig». Om vilkåret er oppfylt beror på en helhetsvurdering av konkrete omstendigheter som tid, sted og fornærmedes individuelle forhold. Med individuelle forhold fremheves blant annet særlig sårbare personer, som gamle og svake.⁹²

Skal man ta forarbeidene til den opprinnelige bestemmelsen på ordet, kan vilkåret tolkes som at det faktum at den avbildede er mindreårig kan være et tungtveiende moment, all den tid de anses særlig sårbare for seksuell utnyttelse. For deling av seksualisert materiale uten samtykke er det imidlertid ikke tvilsomt at både barn og voksne deling av andres seksualisert materiale uten samtykke lett kan anses som hensynsløst. At den fornærmede er et barn synes derfor ikke å være det avgjørende, heller det manglende samtykket, spredningsfaren og bildenes seksualiserte karakter. Slik bestemmelsen er behandlet i rettspraksis, foretas det en helhetsvurdering av om den privatlivskrenkende atferden er av en slik grad at den kan anses hensynsløs jf. Rt. 2010 s. 845. Dommen gjaldt et enormt antall meldinger sendt daglig i ca. to måneder til direktøren for Utlendingsnemnda om hjemsendelse av asylsøkere, som ble ansett som «hensynsløs» atferd. I dommen ble det også uttrykt at det ikke kreves at handlingen er gjort for å sjikanere.⁹³ Det gjør at selv den deling som er gjort på impuls kan rammes.

⁸⁸ Ot.prp.nr. 41 (1954) s. 20.

⁸⁹ Ot.prp.nr. 41 (1954) s. 23.

⁹⁰ Straffeloven § 22.

⁹¹ Matningsdal (2017) s. 535.

⁹² Ot.prp. nr. 41 (1954) s. 23.

⁹³ Avsnitt 14.

Ifølge *Matningsdal* kan utlegging av personbilder «etter omstendighetene» rammes, med henvisning til I RG. 2009 s. 1153. I dommen hadde en mann etter gjentatt påtrengende oppførsel mot sin ekskjæreste lagt ut to bilder på nett av henne som utførte seksuelle handlinger.⁹⁴ I HR-2017-1245-A hadde en 16 år gammel gutt tatt seksualiserte bilder av fornærmede og sendt det til to venner. Da den prinsipale tiltale om straffeloven § 298 ikke kunne føre frem, gikk Høyesterett over til den subsidiære tiltalen for § 390 a, nåværende § 266. I dommen uttrykkes det at påtalepraksis er å ta ut tiltale om hensynsløs atferd og det legges til grunn uten ytterligere drøftelse at en slik handling oppfyller de objektive vilkårene.⁹⁵ Av dommen kan det utledes at deling av seksualisert materiale uten avbildedes samtykke helt klart er å anse som «hensynsløs» atferd som krenker en annens fred. Gutten kunne imidlertid ikke dømmes grunnet mangler ved forsettet, som behandles i neste avsnitt.

4.2.3 “Krenke en annens fred”

Ordlyden «krenke» tilsier at atferden må være rettsstridig. Ordlyden «fred» kan forstås som noens rett på et rom for seg selv, hvor man ikke blir forstyrret. I Telefonsjikanedommen⁹⁶ ble fornærmede oppringt gjentatte ganger i utide av ren sjikanehensikt. Lekkasje av seksualisert materiale som fører til følelsen av manglende kontroll over opplysninger om eget seksualliv er et treffende eksempel på tap av en slik ro for sinnet. Tilsvarende kan sluttet fra nevnte HR-2017-1245-A, hvor delingen av et bilde til andre som viste en beruset jentes kjønnsorganer oppfylte § 266.

At atferden krenker en «annens» fred tilsier at atferden må påvirke eller oppfattes av fornærmede. Det ble også uttrykkelig nevnt i forarbeidene ved innføring av bestemmelsen at den «bare kan anvendes når det ligger innenfor gjerningsmannens forsett at fornærmede skal oppfatte krenkelsen» samt at «atferd man ikke regner med skal bli oppfattet av den det går ut over, faller utenfor». Eksempler som nevnes er å etterligne noens halting bak vedkommendes rygg, kikking i seksuelt øyemed og hemmelig opptak på lydbånd.⁹⁷ Når seksualisert materiale deles uten samtykke, spesielt til én annen eller mindre grupper, er det ikke naturlig at formålet med delingen er at det skal nå avbildede selv. Hadde man ønsket at fornærmede skulle se det, hadde det vært logisk å dele materialet offentlig. Hensiktsforsett er dermed ikke tilstede i det typiske tilfellet av deling til enkeltpersoner. Muligheten for et sannsynlighets- eller eventuelt

⁹⁴ *Matningsdal* (2017) s. 536.

⁹⁵ Avsnitt 20- 22.

⁹⁶ Rt. 1952 s. 989.

⁹⁷ Ot.prp. nr. 41 (1954) s. 23 under «Fortolkning av bestemmelsene» fjerde avsnitt.

forsett er tilstede, men det kan by på bevisvanskeligheter.⁹⁸ Vanskelighetene kan skyldes enten at mindreårige ofte faktisk deler «tankeløst», så et mulig forsett ikke vil være særlig artikulert for gjerningspersonen, eller at domstolene ikke er tilstrekkelig bevisst hvilke krav som stilles til forsettet for denne bestemmelsen.

I nevnte HR-2017-1245-A kom Høyesterett til at guttens deling av jentas bilde til en annen klart falt innenfor den objektive gjerningsbeskrivelsen, men at det ikke var grunnlag i lagmannsrettens dom for at tiltalte hadde forsett om at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen. Samme begrunnelse førte til opphevelse av tingrettens dom i LH-2017-99560. Domfelte hadde lastet opp et nakenbilde av en annen i et dataprogram, men det var ikke vurdert om han hadde forsett om at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen.

I forarbeidene begrunnes kravet med manglende behov for å straffe handlinger som fornærmede ikke er ment å oppfatte.⁹⁹ Det er ikke utdypet ytterligere, men det er eksemplifisert med relativt bagatellmessige handlinger. Begrunnelsen kan forstås som at den atferd fornærmede ikke oppfatter sjelden er alvorlig. Det er et holdbart argument for mange handlinger, men deling av seksualisert materiale uten samtykke utgjør unntaket. Selvfølgelig hadde ikke lovgiver da de utformet lovteksten i 1954 tenkt på at seksualisert materiale kunne bli spredt på internett. Begrunnelsen for et endret straffebehov var den teknologiske utvikling som muliggjorde denne typen telefonsjikaner. Forarbeidene bærer preg av at de er fra en annen tid, og det må antas at lovgiver hadde utformet straffebudet annerledes om de hadde visst om muligheten for og skadevirkningene av det. I senere forarbeider har det ikke blitt uttrykt noe behov for realitetsendring av bestemmelsen.¹⁰⁰ Når både ordlyden og forarbeidene tydelig oppstiller et krav om at fornærmede må oppfatte krenkelsen, må det anvendes lojalt.

4.2.4 Straffebudets anvendelighet

Bestemmelsen er i utgangspunktet godt egnet til å ramme deling av intimt materiale uten samtykke, da den har få og svært vide vilkår. Den stiller heller ikke krav til rekkevidden av spredning. Den eneste utfordringen er kravet om forsett om at fornærmede skal oppfatte krenkelsen. Det gjør at også dette straffebudet utelukker deling mellom enkeltpersoner. Ved publisering på en åpen side for offentligheten eller for nærmiljøet derimot, vil delingen kunne rammes. Dette som følge av at den som har forsett som oppfyller en så stor gruppe

⁹⁸ Straffeloven § 22 b) og c).

⁹⁹ Ot.prp. nr. 41 (1954) s. 21.

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 147.

mennesker, ofte også har forsett om at fornærmede kommer til å oppfatte krenkelsen. Det gjør at virkeområdet også for denne bestemmelsen er relativt begrenset.

Skadepotensialet er nok langt større i tiden før fornærmede har oppfattet krenkelsen, da de ikke har anledning til å forsøke å stoppe delingen. Det er derfor uheldig at fornærmede ikke kan påberope seg strafferettslig vern bare fordi handlingen ikke var ment for dem å oppdage. Forsettsproblematikken illustrerer at kravet om fornærmedes oppfatning ikke fanger opp det straffverdige ved delingen. En står derfor overfor et tilfelle som ironisk nok minner oss på det som ble aktuelt med Telefonsjikanedommen, nemlig at loven ikke har rukket å omstille seg til dagens teknologibruk.¹⁰¹

4.3 Straffeloven § 298

4.3.1 Generelt

Etter straffeloven § 298 straffes den som «i ord eller handling» utviser «seksuelt krenkende» eller «annen uanstendig atferd» enten a) «på offentlig sted» eller b) «i nærvær av» eller «overfor» noen som ikke har samtykket til det med bot eller fengsel inntil 1 år. Skyldkravet er forsett.¹⁰² Formålet er å verne enkeltindividet mot uønskede seksuelle handlinger eller seksuelt trakasserende atferd utover seksuell omgang.¹⁰³

Vilkåret «ord eller handling» er vidt og vil derfor omfatte de fleste handlingsmåter, herunder billedtakning så vel som deling. Det sentrale er handlingens karakter, om den i sitt innhold er «seksuelt krenkende» eller «uanstendig» på annen måte.

4.3.2 “Seksuelt krenkende” eller “uanstendig”

Ordlyden «seksuelt krenkende» er vag, men kjernen er angrep på fornærmedes rett til egen seksualitet og selvbestemmelse over den. Vilkåret avgrenses nedad, slik at ikke enhver upassende og ønsket handling med seksuelt preg rammes jf. Rt. 2006 s. 431. Det kreves imidlertid ikke at en annen berøres fysisk.¹⁰⁴ Eksempler er kommentarer med seksuelt innhold eller blotting¹⁰⁵, men også å sende over pornografi eller nakenbilder av seg selv eller andre til

¹⁰¹ Rt. 1952 s. 989.

¹⁰² Straffeloven § 22.

¹⁰³ NOU 1997: 23 s. 37.

¹⁰⁴ NOU 1997: 23 s. 37.

¹⁰⁵ Matningsdal (2017) s. 707.

mottaker som ikke har samtykket til det. Ordlyden rettes mot atferdens virkning i form av at den må være krenkende, som er ment å være uttrykk for en rettslig standard.¹⁰⁶

Igjen kan det ses hen til HR-2017-1245-A. Bildet i dommen var et nærbilde av en 16 år gammel beruset jentes rumpe og kjønnsorgan, som de to guttene poserte ved siden av med tunge- og fingerbevegelser. Høyesterett var, i likhet med lagmannsretten, ikke i tvil om at det oppfylte vilkåret, da det var «adskillig seksualisert».¹⁰⁷ Av dommen kan det utledes at intimt materiale uten samtykke som deles impulsivt eller for å sjikanere kan rammes av vilkåret, så lenge innholdet er tilstrekkelig seksualisert og omstendighetene ellers tilsier det.

Vilkåret «uanstendig» tilsier en upassende handling, med noe lavere terskel enn «seksuelt krenkende». Det kreves likevel en viss seksuell tilknytning.¹⁰⁸ Det ble uttalt i Rt. 2010 s. 466, hvor en far hadde tatt bilde av sin nakne sønn med fokus på kjønnsorgan uten seksuell motivasjon.¹⁰⁹ Det ble lagt vekt på at sønnen hadde insistert på at det ble tatt bilde, ikke hadde opplevd hendelsen ubehagelig og farens manglende seksuelle motivasjon. Faren ble derfor frikjent. Visuelle skildringer av noen som har samleie eller annen seksuell omgang og er avbildet eller har fått bildet delt uten sitt samtykke, vil nok grunnet sin grovhet riktigst anses «seksuelt krenkende».

4.3.3 Bokstav a) «på offentlig sted»

Straffeloven § 10 første ledd første setning definerer «offentlig sted» som «sted bestemt for alminnelig ferdsel» eller «sted der allmennheten ferdes». Ordlyden stiller ikke krav til i hvilken grad allmenn ferdsel må forekomme eller være tiltenkt. I en rekke dommer har selv den leilighetsvise ferdsel vært nok til å oppfylle «bestemt for alminnelig ferdsel» jf. Rt. 1951 s. 963.¹¹⁰ I andre dommer, som Rt. 1930 s. 1076, har blant annet privat vei blitt omfattet. Eierskap er dermed ikke avgjørende. Ifølge forarbeidene er momenter i vurderingen av om «allmennheten ferdes» omfanget av ferdselen og eventuell avsperring eller kontroll av stedet.¹¹¹ Det er ikke en forutsetning for straffbarheten at handlingen er oppdaget av noen som oppholdt seg på et offentlig sted.¹¹²

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 116.

¹⁰⁷ Avsnitt 9-10.

¹⁰⁸ Matningsdal (2018), note 1911.

¹⁰⁹ Avsnitt 11.

¹¹⁰ Se også Rt. 1907 s. 842.

¹¹¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 163.

¹¹² Matningsdal (2017) s. 708.

Det er nok ikke uhyre praktisk med situasjoner av deling av seksualisert materiale uten samtykke på «offentlig sted» i relasjon til § 298 a), all den tid det foregår på internett og heller kan anses som en ytring. Samles en gruppe for å utveksle bilder, eller utveksler dem på fest eksempelvis, kan det være like treffende å anse det som en «offentlig meddelelse» under § 267, eller som hensynsløs atferd etter § 266.

4.3.4 Bokstav b) “I nærvær av” eller “overfor”

Vilkåret «i nærvær av» henviser til at fornærmede observerer eller befinner seg i nær avstand til den seksuelt krenkende atferden.

Når den seksuelt krenkende atferden her er delingen av noens seksualiserte materiale, er nok vilkåret lite praktisk. En mulighet kan være når delingen skjer som ledd i en fysisk utpressing- eller trusselsituasjon. Eksempelvis der tiltalte sitter klar til å dele bildet om fornærmede ikke gjør som vedkommende ønsker. Da vil bestemmelser om trusler eller utpressing trolig heller komme til anvendelse. Samme tilfelle vil nok overlappe med § 266 all den tid det nok oppfyller kravet til forsett om at fornærmede skal oppfatte krenkelsen. Når handlingen rettes mot den avbildede kan det også være mer naturlig å anse trusselen om deling som en handling «overfor» fornærmede.

Rent språklig peker «overfor» på en henvendelse eller en nærhet og tilknytning mellom atferden og den krenkede. Vilkåret rammer blant annet «utuktige henvendelser over brev» eller telefon.¹¹³ Tidligere het det at nevnt atferd også er forøvet overfor noen, når den er «forøvet gjennom bruk av telefon, Internett eller annen elektronisk kommunikasjon».

Presiseringen ble ansett overflødig og dermed fjernet. Seksuelt krenkende atferd gjennom elektroniske midler rammes fortsatt.¹¹⁴ Følgelig omfattes å sende bilder eller meldinger over mobil, nett og applikasjoner. Det forutsettes også i forarbeidene at generell tilgjengeliggjøring

¹¹³ Matningsdal (2018), note 1913.

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 241.

av innholdet, eksempelvis på en nettside, ikke oppfyller vilkåret.¹¹⁵ Noe annet ville uansett overlappet med a) om handling på offentlig sted.

I Rt. 1995 s. 1983 ble det konstatert at det med «overfor» ikke kreves at fornærmede på handlingstidspunktet er klar over hva som foregår. Dommen gjaldt seksuelt motivert kinking, der fornærmede ble observert av domfelte. Kikkingen var derfor direkte vendt mot den fornærmede, og ble ansett å være innenfor vilkåret. I HR-2017-1245-A derimot, var bestemmelsen forsøkt anvendt der en gutt hadde sendt et seksualisert bilde av en annen til en venn. Høyesterett kom frem til at lagmannsretten hadde tolket «overfor» feil da de la til grunn at det omfattet at den som ikke har samtykket til atferden, blir rammet. Ifølge førstvoterende krever vilkåret mer «direkte tilknytning mellom atferdshandlingen og den som rammes av den». Bestemmelsen rammer dermed ikke deling av seksualisert materiale uten samtykke, med mindre den fornærmede er mottakeren av bildet.

4.3.5 Straffebudets anvendelighet

Som dommen nevnt overfor illustrerer, er straffebudets anvendelighet ved deling av seksualisert materiale uten samtykke svært snever. Det er mest når man mottar et seksualisert bilde selv uten å ha ønsket det at bestemmelsen er praktisk. Utover det gir bestemmelsen, som vist i nevnte Høyesterettsdom, lite eller ingen utvidelse av vernet mot å få sitt seksualiserte materiale spredt.

4.4 Straffeloven § 311

4.4.1 Generelt

Straffeloven § 311 oppstiller et forbud mot seksualiserte fremstillinger av barn og annen befatning av slikt materiale. Bestemmelsen stiller ingen krav til alder hos gjerningspersonen, og gjelder derfor for alle over den kriminelle lavalder. Bestemmelsen ble innført i 2003 med det formål å tydeliggjøre forskjellen fra alminnelig pornografi.¹¹⁶ Formålet var å formidle at seksualisert fremstilling av barn er overgrep.¹¹⁷ I dommen ble det uttalt at «pornografiske bilder av barn (...) i praksis [vil] være produkt av overgrep mot barna, ikke sjelden også

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) s. 30.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 20 (1991-1992) s. 59 og HR-2013-1368-A avsnitt 15-19.

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) s. 1.

gjentatte overgrep over tid».¹¹⁸ Uaktsomme handlinger er også straffbare jf. bestemmelsens tredje ledd.¹¹⁹

4.4.2 “Fremstilling” som “seksualiserer barn”

Ordlyden «fremstilling» er vid, og omfatter enhver formidling gjennom lyd, bilde eller tekst.¹²⁰ Fremstillingen «seksualiserer» barnet dersom bildet kan gi seksuelle assosiasjoner. Det er ikke tilstrekkelig med et nakenbilde som ikke antyder seksuelt fokus.¹²¹

Av andre ledd defineres «barn» som personer som «er eller fremstår» som «under 18 år». Alternativet «fremstår som» er inntatt fordi mange av ofrene i fremstillingene ikke kan identifiseres. Det skal ikke hindre domfellelse der det er klart at det er tale om mindreårige i materialet.¹²² I saker om deling av seksualisert materiale mellom jevnaldrende barn er som regel ikke identifisering særlig problematisk, men vilkåret kan lette bevisvanskelighetene der fremmede er filmet i seksuelle relasjoner på fest.

Med ny straffelov ble bestemmelsen utvidet med alternativene «utgir», «tilbyr», «forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale» og «holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling av fremstillinger (...)». Formålet var delvis oppfyllelse av Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn artikkel 20 nr. 1 b) og f)¹²³ og delvis for å tydeliggjøre at det straffbare består i henvendelsen til et marked.¹²⁴ Vederlag er derfor ikke en forutsetning for straffansvar. Det styrkede forbudet begrunnes i at befatning direkte eller indirekte leder til produksjon gjennom økt etterspørsel. Forbud mot den rene besittelse vil kunne gjøre at flere barn slipper å oppleve misbruk.¹²⁵

4.4.3 Straffbar befatning

Første ledd a) gjelder den som «produserer» fremstillingen, og omfatter dermed billedtakning og filming.

¹¹⁸ Rt. 2002 s. 1187.

¹¹⁹ Bortsett fra for alternativ c) «skaffer seg tilgang til» hvor det er uttrykkelig fastsatt at forsett kreves.

¹²⁰ Matningsdal (2017) s. 763.

¹²¹ Ot.prp. nr. 20 (1991-1992) s. 53.

¹²² Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 60.

¹²³ Matningsdal (2015) s. 158-159. Gjelder vilkårene «tilbyr» og «forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale».

¹²⁴ Matningsdal (2015) s. 158.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 20 (1991-1992) s. 59.

Alternativ b) rammer den som «utgir», «tilbyr», «selger», «overlater til en annen», «gjør tilgjengelig» eller «søker å utbre» fremstillingen. Eksempelvis vil det å foreslå å sende over seksualisert materiale til noen kunne rammes av «søker å utbre», et vilkår som altså også gjør forsøket på å utbre straffbart. Til sammen omfattes enhver spredningshandling av alternativ b).¹²⁶ I Rt. 2002 s. 1187 ble det konstatert at førstegangsspredning anses mer alvorlig, fordi man forårsaker integritetskrenkelsen og frigir nytt materiale som kan stimulere markedet. Saken gjaldt imidlertid profittbasert spredning av barnepornografi, som ikke uten videre kan anvendes direkte for tilfeller av deling blant mindreårige.

Videre rammer alternativ c) den som «anskaffer», «innfører», «besitter» eller «forsettlig skaffer seg tilgang til» fremstillingene. Følgelig omfattes også enhver handling som innebærer å ha eller få tilgang til materialet. Vilkåret «besitter» innebærer faktisk rådighet over materialet, enten det er fysisk, på elektronisk enhet eller på et nettsted vedkommende har kontroll over.¹²⁷

I forarbeidene er det antatt at den som bare leser eller ser på materialet uten å ha lagret, ikke oppfyller vilkåret.¹²⁸ Det tilsier at den som bare mottar et seksualisert bilde som bare er synlig en begrenset periode på sosiale medier, ikke kan straffes. Om man derimot velger å ta et skjermbilde, har man oppnådd kontroll over materialet. Det samme gjelder for mellomlagring på pc, avhengig av hvor lenge brukeren har hatt rådighet over materialet og eventuelt hvor lenge.¹²⁹ For en som mottar bildet i en 'chat' på sosiale medier vil det kunne være vanskeligere å slette bildet. Har man ikke bedt om materialet, eller motsatt seg mottakelse, vil det ikke foreligge forsett for handlingen. Men et spørsmål som kan oppstå er om vedkommende må melde seg ut av samtalen innen en viss tid. Så lenge bildet ligger tilgjengelig i samtalen og vedkommen har tilgang, vil han rent faktisk ha kontroll over bildet. Et eksempel til veiledning kan være RG. 2007 s. 1345, hvor en mann ufrivillig hadde mottatt barnepornografiske bilder på sin mobil, visste hvor de var lagret og ikke hadde slettet dem etter to dager. Lagmannsretten antok at ikke «ethvert tidsforløp», som tid til å områ seg, ville representere straffbar besittelse. To dager var imidlertid for lang tid.

¹²⁶ Sunde (2006) s. 236.

¹²⁷ Ot.prp.nr. 37 (2004-2005) s. 11 og Sunde (2006) s. 240.

¹²⁸ Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 99.

¹²⁹ Ot.prp.nr. 37 (2004-2005) s. 11.

Alternativ d) og e) om offentlig foredrag eller forestilling og forledelse til kommersiell fremstilling omfatter ikke slik produksjon, befatning eller fremstilling som synes aktuelt basert på statistikk om mindreåriges delingsmønster.

4.4.4 Straffebudets anvendelighet

Straffeloven § 311 rammer langt mer enn de andre straffebudene, alle handlinger fra bildet blir tatt til det blir delt videre. Vilkårene byr retts teknisk ikke på store utfordringer. Derfor omfatter bestemmelsen alle typer opptak og deling av intimt materiale av mindreårige. De eneste tilfellene av deling blant mindreårige uten samtykke som ikke omfattes av bestemmelsen er der tiltalte ikke hadde forsett om at vedkommende var, eller fremsto som, under 18 år. Straffebudet er dermed svært anvendelig i saker om deling av seksualisert materiale hvor avbildede er mindreårig.

En innvending er imidlertid at det kan virke urimelig å omtale delingen blant de mindreårige som fremstilling som seksualiserer barn, og dermed likestille tilfellene med voksne som besitter og deler bilder av barn.

I TSAFO-2017-33010, hvor en 16-åring hadde filmet to som hadde sex, uttrykkes følgende om forskjellen fra bestemmelsens kjerneområde:

«Det er ikke snakk om kriminelle nettverk innenfor belastede miljøer som deler seksuelle filmer og bilder av barn, men tankeløs deling av jevnaldrende i en intim, seksuell situasjon.»¹³⁰

Straffebudet er ment å hindre det bidrag bilder av mindreårige kan utgjøre til markedet for bestilte nettovergrep og annen seksuell utnyttelse av barn. Det er altså tale om overgrep og at voksne manipulerer eller tvinger mindreårige til seksualisert atferd. Det skyldes forestillinger om utnyttelse av en svakere part, som er tilfelle når voksne eller eldre mindreårige deler bilder av mindreårige.

Når en mindreårig deler et bilde av en jevn gammel bærer ikke krenkelsen typisk preg av utnyttelse av en svakere part. Det kan være snakk om utnyttelse i et tillitsforhold om det skjer

¹³⁰ Avsnitt 2 under «straffeutmåling».

i en nær relasjon, men styrkeforholdet mellom partene er det samme som når voksne utsetter jevnaldrende for krenkelser. Det kan tale for at det kun er delingen tiltalte bør straffes for, ikke for fremstilling som seksualiserer barn.

Bestemmelsen er ikke utformet etter hvem som tar eller besitter materialet. *Sunde* kommenterer i sin utredning om bestemmelsen om straffebudet bør begrenses til at gjerningspersonen må være «pedofil» eller annet. Hun trekker frem utfordringene det kunne medført bevismessig, samt faren for å sykeliggjøre tiltalte. I tillegg fremheves det sentrale for fornærmede, at bildene blir brukt for å stimulere et globalt marked for nettovergrep.¹³¹ Drøftelsen illustrerer vanskelighetene med å tilpasse det straffbare til «kjernetilfellene» av seksuelle overgrep mot barn. Et tungtveiende argument er den høye spredningsfaren, som gjør at avsender ikke kan garantere at bildene forblir i ungdomsmiljøet. Når avbildede er mindreårige foreligger det fortsatt en risiko for at bildet stimulerer markedet. Hensynet bak regelen gjør seg følgelig gjeldende også der avbildede ikke anså det som barnepornografi eller ikke trodde at bildet kunne havne hos noen som utnyttet det.

4.5 Straffeloven § 305

4.5.1 Bokstav a) “overfor” eller “i nærvær av”

Straffeloven § 305 gjelder seksuelt krenkende atferd mot barn under 16 år, og bygger på deler av § 200 samt § 201 første ledd bokstav c fra straffeloven 1902.¹³² For vilkårene «seksuelt krenkende» og «annen uanstendig» atferd vises det til vurderingen i pkt. 4.4.2, da de finnes i den lignende bestemmelsen i § 298. Det samme gjelder «i nærvær av» og «overfor», behandlet i pkt. 4.4.3.¹³³ På samme måte rammer ikke bestemmelsen når avbildedes seksualisert materiale deles til andre. Alternativene rammer heller ikke seksuell handling med fornærmede.¹³⁴

Bestemmelsen inneholder heller ikke alternativet «offentlig sted». Det er derfor ikke aktuelt å vurdere om fremvisning kan rammes. En annen forskjell er at for vilkåret «seksuelt krenkende» og «uanstendig» har det blant annet ikke betydning om den mindreårige selv

¹³¹ Sunde (2006) s. 219-220.

¹³² Matningsdal (2016) s. 274.

¹³³ Matningsdal (2017) s. 739.

¹³⁴ Matningsdal (2017) s. 739.

anser atferden som krenkende eller uanstendig, så lenge vedkommende er i stand til å oppfatte hendelsen.¹³⁵ Samtykke er heller ikke av rettslig relevans grunnet fornærmedes alder.¹³⁶

4.5.2 Bokstav b) «tvinger» eller «forleder»

Alternativ b) i § 305 rammer den som «tvinger» eller «forleder» barnet til å utvise seksuelt krenkende eller uanstendig atferd. Å «tvinge» henviser til å få den mindreårige til å utføre en handling mot sin vilje. For denne typen saker kan det være å bli avbildet i en seksuell situasjon, som i Rt. 2013 s. 699, hvor den domfelte ble straffet for forsøk på å få en 15 år gammel jente til å kle av seg foran webkamera. En naturlig forståelse av ordlyden «forledelse» er at man lokker eller lurer vedkommende til å gjøre noe. Det henviser til at fornærmede har sagt seg villig til å gjennomføre handlingen. *Matningsdal* nevner å få den mindreårige til å kle av seg og gjøre handlinger med seg selv over nett som det typiske eksempel på en handling som rammes.¹³⁷

Alternativet kan altså omfatte selve forevigelsen der tiltalte forleder fornærmede til å la seg bli avbildet eller filmet, for deretter å dele mot vedkommendes vilje eller samtykke. Tilfeller fornærmede ikke vet om at blir forevignet derimot, fremstår ikke treffende å omtale som en «forledelse» eller «tvang».

Bestemmelsen kommer imidlertid ikke til anvendelse om «forholdet rammes av strengere bestemmelser» jf. b) andre setning.

4.5.3 Straffbortfall etter straffeloven § 308

Straffeloven § 308 inneholder en fakultativ adgang jf. «kan», til at straffen kan falle bort eller settes under minstestraft dersom de involverte er «omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling», av hensyn til at mindreårige skal ha rom til å utforske seksuelle forhold og grenser.¹³⁸

Adgangen gjelder for § 305 bokstav b. Det er altså aldri adgang til straffbortfall om det er tale om tvang. At regelen om straffbortfall har sine begrensninger tilsier at det også er et visst behov for vern av mindreårige mot seksuell utnyttelse fra andre mindreårige.

¹³⁵ *Matningsdal* (2018), note 1945.

¹³⁶ *Matningsdal* (2017) s. 739.

¹³⁷ *Matningsdal* (2018), note 1946.

¹³⁸ Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 57.

Begrunnelsen for adgangen til straffbortfall er at for to jevnbyrdige under seksuell lavalder som begår seksuelle handlinger, kan det virke urimelig at den skal straffes om den er over 15 år.¹³⁹ I Rt. 2005 s. 1651 ble det uttalt at det må foreligge «særlige forhold» for at det skal bli idømt straff der de som hadde den seksuelle omgangen var jevnbyrdige i alder og utvikling».¹⁴⁰ I saken om seksuell omgang med en under 16 år, ble den over 3 år eldre tiltale, frikjent under tvil. Slike særlige forhold forelå imidlertid i Rt. 2010 s. 669, hvor de tiltalte hadde skjenket en jente som innledningsvis ikke ønsket å ha samleie med dem. Da hun beruset deltok på et senere tidspunkt, bar forholdet preg av slik kynisk utnyttelse at jevnbyrdighet ikke kunne føre til straffbortfall.

I likhet med tilfellet i dommen kan deling av seksualisert materiale mot avbildedes vilje og kunnskap anses som et avvik fra alminnelig seksuell utforsking blant mindreårige. Den integritetskrenkelsen det innebærer kan vanskelig forklares av et behov for å utforske seksuelle forhold slik loven angir, og må anses som «særlige forhold» som ikke kan føre til straffbortfall.

4.5.4 Bestemmelsens anvendelighet

Straffebudet har på samme måte som § 298 svært begrenset anvendelsesområde for deling av bilder uten samtykke. Bestemmelsen kan bare anvendes der intime bilder blir tilsendt den mindreårige eller der tvang eller forledelse har ført til billedtakningen eller filmingen.

Skulle et tilfelle av forledelse eller tvang har ført til billedtakningen og spredningen, kan forholdet henføres under bestemmelsen, men vil også rammes av § 311. Som følge av at § 311 er en strengere bestemmelse er det riktige å ta ut tiltalte etter den bestemmelsen, jf. § 305 b).

4.6 Kort om erstatning og oppreisning

4.6.1 Skadeserstatningsloven §§ 3-6 og 3-5

Etter skadeserstatningsloven § 3-6 kan skadelidte kreve erstatning og oppreisning for krenkelser av privatlivets fred, såfremt gjerningspersonen har utvist «uaktsomhet» eller «vilkårene for straff er oppfylt». Som nevnt, er bestemmelsen laget for å speile brudd på

¹³⁹ Matingsdal (2018), note 1954.

¹⁴⁰ Avsnitt 13.

straffeloven § 267. Det gjør at de objektive vilkårene i § 267 blir vurderingstema i spørsmålet om erstatning,¹⁴¹ inkludert begrensningen i at publiseringen må være «offentlig». Det betyr at bare den deling som publiseres til mange nok mennesker, kan gi grunnlag for kompensasjon etter bestemmelsen. Tross dette, gjør kravet om uaktsomhet at det erstatningsrettslige vernet for krenkelser etter § 267 er videre enn det strafferettslige. Den mest aktuelle kompensasjon for fornærmede vil nok være oppreisning for den psykiske integritetskrenkelsen.

Etter straffeloven § 266 kan det også kreves erstatning jf. skadeserstatningsloven § 3-3.

Adgangen til oppreisning følger av skadeserstatningsloven § 3-5 b) jf. § 3-3. Av bestemmelsen følger det at den som «forsettlig» eller «grovt aktløst» har tilføyd krenking som nevnt i § 3-3, kan pålegges oppreisning for tort og smerte eller annen krenkelse. Det er altså tale om en viss utvidelse hva gjelder skyld, men det avgrenses mot simpel uaktsomhet.

Adgangen til oppreisning er derfor relativ vid når det kun er de objektive vilkårene som må oppfylles. Da kreves det ikke at gjerningspersonen hadde forsett om at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen. Dermed kan fornærmede kreve oppreisning selv om gjerningspersonen ikke kan dømmes etter straffeloven § 266.

4.7 Straffeutmåling

4.7.1 Utmålingspraksis

Den eneste Høyesterettsdommen som foreløpig finnes om deling av et fåtall seksualiserte bilder uten samtykke hvor både tiltalte og fornærmede er mindreårig er HR-2017-1245-A. I dommen ble lagmannsrettens domfellelse opphevet. Det som kan utledes av dommen er hva som ligger i «overfor» i straffeloven § 298, som allerede er drøftet tidligere i oppgaven, at straffeloven §§ 266 og 311 synes å være riktig rettsgrunnlag for denne type deling. Dommen understreker også kravet om at tiltalte må ha forsett om at fornærmede skal oppfatte krenkelsen i straffeloven § 266 samt behovet for en streng reaksjon av allmennpreventive hensyn.

Tilfellene som går igjen i underrettspraksis er deling av at andre har samleie eller at én part under seksuelle handlinger tar bilder av den andre. Billedtakningen skjer både med og uten samtykke, men aldri til deling. Et eksempel på førstnevnte er TAHER-2016-136649 hvor en 17-åring delte bilde av to mindreårige som hadde samleie. Tilsvarende hadde en 16 år

¹⁴¹ Hovlid (2015) s. 35.

gammel jente gjort i TSAFO-2017-33010, hvor en av de fornærmede bare var 15 år og i TSAFO-2018-69958. I både TSAFO-2018-69958 og LG-2018-32373 var filmingen utført av 17 år gamle jenter og viste tilfeldige festdeltakere. I den andre kategorien finner man bilde av eller film tatt av den ene deltakende parten av seksuelle handlinger. Det var tilfelle i både TSAFO-2016-115404, hvor en nesten 18 år gammel gutt filmet en jente som utførte oralsex på ham. I LB-2016-197003 var to 15-åringer tiltalt for filming og deling av seks bilder hvor fornærmede utførte oralsex på den ene av de tiltalte. I denne dommen ble også en myndig tredjeperson dømt for å ha spredt bildene videre gjennom sin Facebook-side. I TLARV-2017-131949 hadde en 16 år gammel gutt filmet sin jevnaldrende kjæreste mens de hadde sex.

Straffenivået varierer noe, men har gradvis stabilisert seg på rundt 60-90 dagers betinget fengsel. I de fleste dommene idømmes domfelte også en bot på mellom kr. 5-10.000 ble ilagt for at reaksjonen skulle være følbare. I TLARV-2017-131949 var retten i tvil om samfunnsstraff eller betinget fengsel og bot var riktig reaksjon, men endte på sistnevnte i tråd i tråd med rettspraksis. Straffen ble riktignok satt til hele fem måneders betinget fengsel. I LB-2016-197003 ble straffen derimot satt til samfunnsstraff for å markere alvor, fremfor bruk av bot som tillegg.

Gjennomgående i vurderingene i rettspraksis er at hensynet til allmennprevensjon understrekes, slik Høyesterett også har gitt uttrykk for. Utgangspunktet angis å være ubetinget fengsel. Det blir imidlertid gjentatt i samtlige dommer at ubetinget fengsel ikke er aktuelt når tiltalte er mindreårige. Fengselsstraffen blir gjort betinget, med konfliktrådsmedling eller andre vilkår. I et par dommer blir det uttrykt at hensynet til individualprevensjon ikke gjør seg gjeldende, som i TSAFO-2017-33010, hvor tiltalte hadde gitt uttrykk for oppriktig anger.

Av momenter i straffutmålingen synes det i stor grad å være samsvar mellom dommene. Det blir lagt vekt på hvor identifiserbar fornærmede er i materialet og hvor sterke seksuelle assosiasjoner materialet gir, eksempelvis i TSAFO-2017-33010 hvor det ble vektlagt at film viser klarere hva som skjer samt at den ble spredt til flere hundre mennesker. I tillegg ses det hen til hvor lenge bildene har vært tilgjengelig for andre, om tiltalte har bidratt til identifisering og videre spredning¹⁴² eller om handlingen utgjør et tillitsbrudd, som i sakene hvor fornærmede har visst om materialet og bedt om at det ikke skulle deles.¹⁴³

¹⁴² TAHER-2016-136649.

¹⁴³ TSAFO-2016-115404.

Med unntak av TSAFO-2016-115404, hvor det bare var tatt ut tiltalte for § 311, anvendes §§ 266 og 311 i konkurrens. Det synes imidlertid ikke å være utslagsgivende for reaksjonens omfang. Det avgjørende er den totale grovheten av krenkelsen. Det kan gi uttrykk for at ingen av bestemmelsene alene fanger opp den krenkelsen delingen utgjør, og at det er nødvendig å bruke begge bestemmelsene for at tiltalen skal passe til den begåtte krenkelsen. Samme dom skiller seg også ut hva gjelder erstatning, hvor erstatning ble tilkjent etter skadeserstatningsloven § 3-6 da retten fant at det ikke var bevist at fornærmede var påført en psykisk skade. I de andre dommene er det derimot som oftest blitt tilkjent oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-5 jf. § 3-3 i summen på 20-50.000.

I dommene gis det stadig uttrykk for at det finnes lite veiledning i rettspraksis, grunnet delingen av et fåtall bilder blant jevnaldrende.¹⁴⁴ Dommene har derfor i noe grad fulgt opp hverandre i valg av reaksjon og utmåling av oppreisning. I HR-2017-1245-A ble det sett hen til en dom om spredning blant voksne ved bruk av torrent-teknologi, vedrørende skadevirkningene og alvoret i handlingen.¹⁴⁵ Likevel ble særpreget denne kriminalitetstypen har fremhevet. Det er derfor ikke avklart om det også bør ses hen til annen rettspraksis om deling av seksualiserte bilder, eller om saker om mindreårige må vurderes som et særtilfelle slik det er gjort i underrettspraksis. Det er derfor et behov for avklaring med av hva som er rett reaksjon, hvilke momenter og hvilken tidligere praksis som er relevant.

4.7.2 Forholdet til politiattest

For en del stillinger kreves det særlig grad av tillit, og det er derfor hjemmel til å innhente politiattest fordi tidligere lovbrudd kan gi risiko for at vedkommende gjentar handlingen, og er lite tillitsvekkende utad.¹⁴⁶ Det samme kan gjelde for studieopptak eller lignende. Det er ikke nødvendigvis slik at en mindreårig som har delt et intimt bilde av en jevnaldrende utgjør samme risiko for å senere begå overgrep mot barn som en voksen som har bestilt eller delt overgrepsbilder. Et spørsmål er dermed om konsekvensene av å ha forholdet på politiattest er så store at det likevel virker urimelig å bruke § 311 i saker hvor mindreårige deler seksualisert materiale av hverandre. For å svare på et må det redegjøres for reglene for anmerkning av lovbrudd på politiattest.

¹⁴⁴ Som uttalt eksempelvis i TSAFO-2018-69958 og TLARV-2017-131949.

¹⁴⁵ Avsnitt 20.

¹⁴⁶ Holmboe (2009) s. 469- 470.

Hovedregelen om anmerkning på politiattest finnes i politiregisterloven § 40. Allerede her kommer det tydelig frem at mindreårige særbehandles. Av bestemmelsens første ledd nr. 6 bokstav a) og b) følger det at lovbrutere under 18 år som er dømt til betinget fengsel eller bot kun skal anmerkes på attesten i 2 år, mens det for samfunnsstraff og ungdomsstraff skal anmerkes i 5 år. Den som er idømt ubetinget fengsel derimot, og straffen er satt til seks måneder eller mindre gjelder en frist på tre år jf. bestemmelsens nr. 7 bokstav a). Basert på den utmålingspraksis som foreløpig finnes samt barnekonvensjonens gjennomslagskraft for utmåling av fengselsstraff, synes det ikke å være aktuelt med ubetinget fengsel selv for de groveste tilfellene.

Politiregisterloven § 41 gjelder derimot uttømmende attest, hvor utgangspunktet er at den skal vise alle reaksjoner. Også her gjelder det egne regler for lovbrutere under 18 år. Om vedkommende ikke har begått «alvorlig» eller «gjentatte» lovbrudd, og ikke har «begått nye lovbrudd» skal reaksjonene ikke anmerkes på ordinær eller uttømmende politiattest etter to år etter bestemmelsens første ledd nr. 1 bokstav c). For mindreårige er regelen derfor den samme hva gjelder ordinær og uttømmende politiattest for de fleste reaksjoner.¹⁴⁷

En annen særbehandling av unge lovbrutere er tidspunktet fristen løper fra, jf. «begått» i politiregisterloven §§ 40 og 41. Fristen løper derfor fra handlingstidspunktet, ikke fra domstidspunktet.¹⁴⁸

Hva som er «alvorlig» lovbrudd for unge lovbrutere reguleres av politiregisterforskriften § 30-3. Etter bestemmelsens første ledd nr. 1 kreves det at øvre strafferamme på lovbruddet må være fengsel i mer enn 3 år. Ingen av straffebestemmelsene som verner om retten til privatliv har mer enn 3 år som øvre strafferamme. Det gjør at et tilfelle av deling av seksualisert materiale uten samtykke i utgangspunktet ikke vil synes på en politiattest etter to år. Etter samme ledd nr. 2 kreves det at vedkommende er ilagt reaksjon for minst 3 lovbrudd med øvre strafferamme på fengsel i mer enn 1 år. Heller ikke overføring til konfliktråd etter straffeprosessloven § 71a eller forenklet forelegg, skal anmerkes på uttømmende politiattest etter utgangen av to år jf. politiregisterforskriften §§ 30-1 og 30-2.

Det betyr at selv om det i politiregisterloven § 39 står at brudd på § 311 skal anmerkes i barneomsorgsattest, vil den som delte seksualisert materiale av en annen uten samtykke før

¹⁴⁷ Holmboe/Myhrer (2018) s. 75-76.

¹⁴⁸ *Ibid.* s. 75.

fylte 18 år, vanligvis to år etter handlingstidspunktet kunne fremlegge en attest uten spor av lovbruddet.¹⁴⁹

¹⁴⁹ *Ibid.* s. 107-108.

5 Betydningen av en eventuell lovendring

5.1 Er rettstilstanden hensiktsmessig?

Hva gjelder deling av seksualisert materiale uten samtykke, er straffelovens vern uoversiktlig. Det kan forvirre allmennheten når det fremstår tilfeldig hvilken bestemmelse som kan anvendes i det enkelte tilfelle. Det kan være straffebudenes virkeområde for denne typen krenkelser bør avklares ytterligere i Høyesterettspraksis, men det er ikke til å komme unna at både straffeloven §§ 267, 266 og 298 har uheldige begrensninger. Som vist, er begrensningene til «offentlig» i § 267 og kravet i § 266 om forsett om at fornærmede skal oppfatte krenkelsen problematiske. Det samme gjelder «overfor» i § 298. Det bør ikke være forutsetninger for straffbarheten ved et nytt straffebud, eller ved endring av eksisterende straffebud.

Ingen av straffebudene fanger opp at det krenkende er selve delingen uten samtykke av svært privat materiale. De retter seg enten mot selve krenkelsen for vedkommende ved å oppdage materialet, rekkevidden av spredning eller bare til at en mindreårig er avbildet. Det dekker ikke alle tilfeller som skjer i virkeligheten, da skadevirkningen ved deling av seksualisert materiale er tapet av kontroll for vedkommende, kombinert med at materialet er langt mer privatlivskrenkende enn det de aktuelle privatlivsbestemmelsene krever. Det er dermed et særlig behov for å verne mot at seksualisert innhold deles, uavhengig av rekkevidde.

Den fornærmede mindreåriges særlige vern kommer i all hovedsak til uttrykk gjennom straffebestemmelsenes utforming, spesielt gjennom §§ 311 og 305. Det synes likevel å kunne være en del av helhetsvurderingen i §§ 267 og 266 at den avbildede er mindreårig og materialet derfor mer krenkende. Selv om det særlige vernet mot seksuell utnyttelse er ment mot voksnes handlinger, får det betydning også der mindreårige krenker jevnaldrende.

I utmålingen av straff blir avveiningen av den mindreårige lovbruyters særlige vern og behovet for å reagere strengt grunnet krenkelsen påført fornærmede synlig. Det tas uttrykkelig hensyn til at den tiltalte er mindreårig, samtidig som den samlede reaksjonen illustrerer alvoret i krenkelsen. Hensynet til allmennprevensjon er helt klart det overordnede hensyn i straffeutmålingen all den tid lovbruddene er utslag av en ungdoms(u)kultur fremfor handlinger begått av mindreårige man forventer å se igjen i påtalemyndigheten søkelys.

I oppreisningsutmålingen blir domfeltes alder også tatt hensyn til, men i langt mindre grad enn i straffeutmålingen. Det skal altså mer til før skadelidtes adgang til kompensasjon trumfes av hensynet til skadelidtes alder ved forsettlig straffbare handlinger.

Hva gjelder adgangen til oppreisning er den relativt vid, et godt utgangspunkt for den fornærmede. Det forutsetter imidlertid at §§ 266 eller 267 anvendes, da § 311 ikke gir adgang til oppreisning eller erstatning på samme måte som andre personlige krenkelser.

5.2 Bruk av straffeloven § 311

Som nevnt, kan bruken av § 311 for å ramme denne type deling virke noe streng.

Bestemmelsen er likevel den eneste som fanger opp at den avbildede er mindreårig, grunnet § 305 sitt begrensede virkeområde og subsidiaritsregelen i b).

Forskjellen mellom mindreåriges og myndiges overtredelse av § 311 vises derimot tydelig i utmålingen og med reglene om politiattest, hvor lovbryterens unge alder er av stor betydning. Domfellelse for bestemmelsen er derfor ikke like belastende som det ville vært for en voksen.

Likevel innebærer domfellelse at vedkommende får lovbruddet anmerket på politiattesten sin i vanligvis to år, som gjør at reaksjonen er følbar de påfølgende årene. Den som er domfelt må også holde seg fra å begå nye lovbrudd, da det skal mindre til før forholdene kan anmerkes på politiattest. Skulle vedkommende begå to nye lovbrudd, vil dommen for § 311 kunne bli synlig også for fremtiden. Samlet sett fremstår ikke det urimelig. Lovbryteren har begått et alvorlig lovbrudd til tross for sin unge alder. Holder vedkommende seg borte fra kriminelle handlinger i fremtiden vil det ikke tyngre ham for store deler av livet. Begår vedkommende flere brudd, kan det være gode grunner for samfunnets skyld å anmerke lovbruddene på en politiattest.

Når handlingen klart rammes av de objektive vilkårene og gir fare for spredning til markedet for barnepornografi fremstår det ikke urimelig å benytte § 311 også for deling mellom mindreårige. For å sikre en allmennpreventiv virkning kan det også være heldig, all den tid bruken av straffebudet fremfor andre straffebud understreker alvoret i å spre et bilde som kan stimulere et marked for barneovergrep. At straffetrusselen i budet realiseres kommuniserer også dets formål, herunder nulltoleranse. En annen løsning ville også kunne ført til risiko for å uthule vernet som følger av internasjonale forpliktelser i arbeidet mot utnyttelse av barn.

Det fremstår imidlertid unaturlig at § 311 ikke gir adgang til oppreisning. Det er uheldig, all den tid bestemmelsen gir uttrykk for alvorlet i all befatning med materiale som seksualiserer mindreårige, og den sprednings- og skaderisiko det representerer. I lys av det sterke vern barn skal nyte mot seksuell utnyttelse, bør det være adgang til å kreve kompensasjon også for krenkelser etter § 311.

5.3 Kan en ny regel være formålstjenlig for mindreårige?

5.3.1 Skadefølgeprinsippet

For å kunne si noe om og hvordan en handling bør kriminaliseres, må det være forankret i prinsipper for kriminalisering og krav til utforming. Straffelovkommissjonen innleder kapitlet om kriminalisering i sin utredning med at det generelt bør utvises «tilbakeholdenhet med bruk av straff». Straff bør bare brukes om handlingen medfører skade eller fare for skade på et retts gode. I tillegg må straffen være berettiget og hensiktsmessig.¹⁵⁰ Det er følgelig et uttrykk for at straff skal benyttes kun der andre virkemidler ikke er tilstrekkelige for å hindre skade.

Slik gjennomgangen viser, berører deling av seksualisert materiale uten samtykke særlig den psykiske integritet. Rettsgodet vernes allerede straffeloven §§ 267 og 266 og 311, men i denne oppgaven har vi sett at noen typer materiale og deling faller utenfor. Basert på det som fremkommer av rettspraksis og statistikk er det ikke tvilsomt at det er en økende tendens til slik spredning og at den har store skadevirkninger for den avbildede, både idet spredningen utarter seg og i fremtiden. Den er lett å utføre og tilgjengelig for alle, handlingen fører til irreversible konsekvenser og virkningen er ikke 'bare' at privatlivet er krenket, men i verste fall skadelig for psyken.

¹⁵⁰ NOU 2002: 4 s. 79.

5.3.2 Forslag om samlet straffebud

Høringsnotatet om lovendring for å ramme deling av seksualisert materiale omhandler både mindreårige og myndiges rettstilstand, og er i tillegg ment å være fleksibel nok til å omfatte andre former for særlig privatlivskrenkende materiale.¹⁵¹ Vurderingen av behovet og forslag til lovendring i høringsnotatet er derfor gjort med utgangspunkt i et generelt vern, som følge av at det også har vært en rekke saker hvor voksne mennesker har utsatt voksne for krenkelse i form av slik deling.¹⁵²

Høringsnotatet inneholder tre alternativer til endring av enten §§ 266, 267, eller til innføring av en ny bestemmelse § 267 a og b som rammer «uberettiget formidling» som er av enten materiale av «åpenbart privat karakter» (nytt § 267 annet ledd) eller både forsettlig og grovt uaktsom «uberettiget befatning» med «privatlivskrenkende» materiale, eller materiale som er «særlig egnet til å krenke noens privatliv» med påfølgende grovhetsalternativer (nye §§ 267 a, b og c) eller tilføyelse av «volder fare for» å krenke en annens fred i § 266.¹⁵³

Fordi det uansett er adgang til straffansvar der avbildede er mindreårig etter § 311, vil en lovendring ha mindre betydning for selve straffbarheten av deling av seksualisert materiale blant mindreårige. En generell endring kan likevel påvirke mindreårige på andre måter, som kan bidra til å oppfylle de nevnte formål med straff.

5.3.3 Preventiv virkning

Mindreårige oppgir at de har kunnskap om at deling av seksualisert materiale kan være straffbart, men det er ikke sikkert de vet nøyaktig hvor grensen for det straffbare går. Når det strafferettslige vernet generelt er uoversiktlig og ofte avhengig av tilfeldige handlingsalternativer, kommuniserer det ikke at det er selve delingen som er straffbar.

Fordelen med en ny lovbestemmelse som rammer delingshandlingen er at den kan gi et tydeligere uttrykk for at deling uten samtykke er straffbart. Det er likevel ikke til å komme unna at § 311 har eksistert lenge, er klart utformet og praktiseres strengt. Det er en erkjennelse av at eksistensen av en bestemmelse som truer med straff ikke er tilstrekkelig for å forhindre mindreårige i å dele seksualisert materiale. Denne typen saker er relativt ny for domstolene, så det kan riktignok være at antallet dommer avsagt de siste to årene gradvis kan føre til

¹⁵¹ Som materiale om selvmord, seksuelle overgrep og grov vold.

¹⁵² Justis- og beredskapsdepartementet (2018) s. 18.

¹⁵³ *Ibid.* s. 43.

avskrekkelse for allmennheten. Fordelen med en ny lovbestemmelse kan derfor være økt bruk av straffeloven på slike krenkelsler.

Slik det fremgår av rettspraksis og statistikk, er det vanlige ungdom som begår krenkelsene. Risikoen for gjentakelse kan dermed antas å være mindre enn i andre tilfeller med unge lovbrøyttere. Det er nok likevel grunn til å tro at straffen virker avskrekkende på den enkelte, da vedkommende må være lovlydig for å unngå anmerkning på politiattest.

Det er imidlertid grunn til å spørre om ikke konfliktråd, eksempelvis som vilkår for betinget fengsel, i større grad bør oppmuntres til. Dette fordi det kan få den mindreårige til å forstå konsekvensene av sin handling, som i all hovedsak er problemet med delingskulturen. Det er heller ikke til å komme unna at deling skjer i nærmiljøer, og fornærmede og domfelte vil derfor kunne møtes igjen. Da kan det være heldig med en gjenopprettende prosess mellom dem.

5.3.4 Normdannelse

Det kan være for tidlig å si noe om hva effekten av et nytt straffebud og en opprettholdt streng reaksjon ved bruk av § 311 vil kunne utgjøre, grunnet normdannelsens virkning over tid.¹⁵⁴

Det kan likevel være viktig at loven tydelig kommuniserer nulltoleranse for slik deling, all den tid den er skadelig og stadig mer utbredt.¹⁵⁵

Risikoen ved å ha for stor tillit til den normdannende virkningen av loven, er imidlertid at den ikke nødvendigvis alene kan kommunisere normer til denne aldersgruppen. I flere høringsvar til høringsnotatet etterspørres løsninger som kompetanseløft for de som jobber med mindreårige, mer opplæring om seksualitet og grenser i skolen og opplæring i lovverket samt konsekvensene deling har for offeret, for å styrke mindreåriges forståelse av handlingene.¹⁵⁶ De fleste som etterspør tiltakene er positive til et nytt straffebud, men etterlyser en plan for tydelig kommunikasjon til mindreårige om endringene i loven. Holdningsdannende tiltak kan være en fordel for å raskere bidra til bevissthet, ikke bare rundt lovligheten, men konsekvensene for den fornærmede. Da kan de mindreårige kanskje lettere forstå hva som gjør handlingen klanderverdig, fremfor å bare lære hva som er ulovlig.

¹⁵⁴ Andenæs/Rieber-Mohn/Sæther (2016) s. 85.

¹⁵⁵ InFact/YouGov/Telenor/Unicef (2018) s.1-3, Aalen (2013) s. 116-117 og Christensen/Waldahl/Weisæth (2007).

¹⁵⁶ Barneombudet (2018), UNICEF Norge (2018), Sekretariatet for konfliktrådene (2018), Redd Barna (2018), Medietilsynet (2018) og Krisesentersekretariatet (2018).

5.3.5 Opprettholdelse av sosial ro

En ny regel som rammer deling gjør at både straff- og erstatningsansvar kan inntre før spredningen har blitt for stor, uavhengig av gjerningspersonens forsett eller kunnskap. Det forutsetter likevel oppdagelse og anmeldelse. Som nevnt, er det en grunnleggende utfordring med krenkelser på sosiale medier, som gjør at i hvilken grad man kan realisere straffetrusselen kan variere.¹⁵⁷

Når deling av seksualisert materiale ikke er unormalt, kan det være krevende for den fornærmede å anmelde. Det kan tenkes at det å skulle anmelde en i nærmiljøet sitt og vite at vedkommende risikerer fengselsstraff kan gjøre terskelen høyere. En fordel kan derfor være en vid adgang til oppreisning og erstatning, som muligens kan gjøre det lettere for fornærmede å hevde sin rett. Ulempen kan derimot være at erstatning eller oppreisning ikke vil være en reaksjon som samsvarer med krenkelsen påført fornærmede.

Derimot kan et økt fokus fra rettsapparatet få foreldre og andre omsorgspersoner til å bli mer oppmerksomme på hva de mindreårige foretar seg på nett, samtidig som lovgivningen kan formidle til fornærmede at krenkelsen vedkommende er utsatt for er straffbar.

5.3.6 Avsluttende bemerkninger

Det er ikke sikkert at en lovendring vil gi konkrete utslag for mindreårige i saker om deling av seksualisert materiale uten samtykke. Forskjellen vil kunne være at straffeloven § 311 kan benyttes i konkurrans med en mer treffende bestemmelse, og at tilfeller hvor tiltalte ikke har forsett om fornærmedes alder eller oppfattelse av krenkelsen etter § 266 gjøres straffbare.

Det er likevel en måte for lovgiver å tilpasse seg nye typer privatlivskrenkende kriminalitet for å vise at de tas på alvor av myndighetene. Det gir uttrykk for normer som forhåpentligvis på sikt sprer seg i samfunnet, og kan gjøre enhver mer oppmerksom på hvor grensen går for deling på sosiale medier.

¹⁵⁷ Hovlid (2016a) s. 173.

6 Litteraturliste

Lover

Kronologisk rekkefølge

Grunnloven	Lov 17. mai 1814, Kongeriket Norges Grunnlov
Straffeloven 1902	Lov 22. mai 1902, Almindelig borgerlig Straffelov
Skadeserstatningsloven	Lov 01. juli 1969 om skadeserstatning
Straffeprosessloven	Lov 01. januar 1986 om rettergangsmåten i straffesaker
Straffeloven	Lov 20. mai 2005 om straff
Politiregisterloven	Lov 28. mai 2010 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten
Vergemålsloven	Lov 01. juli 2013 om vergemål
Konfliktrådsloven	Lov 20. juni 2014 om konfliktrådsbehandling
Åndsverksloven	Lov 01. juli 2018 om opphavsrett til åndsverk

Forskrifter

Politiregisterforskriften

Forskrift av 20. september 2013 om
behandling av opplysninger i politiet og
påtalemyndigheten

Forarbeider

Kronologisk rekkefølge

Ot.prp. nr. 41 (1954) Om endringer i den almindelige borgerlige straffelov av 22.mai 1902 m.v.

NOU 1983: 57 Straffelovgivningen under utforming, Straffelovkommisjonens delutredning I.

NOU 1985: 19 Pornografi og straff.

Ot.prp. nr. 20 (1991-1992) Om endringer i straffeloven og skadeserstatningsloven m.m (seksuelle overgrep mot barn).

NOU 1992: 23 Ny straffelov - alminnelige bestemmelser Straffelovkommisjonens delutredning V.

NOU 1997: 23 Seksuallovbrudd Straffelovkommisjonens delutredning VI.

NOU 1999: 27 «Ytringsfrihet bør finde sted».

Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) Om lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbrudd).

NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII.

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) Om lov om endringar i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn).

Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) Om lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv).

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

Prop. 135 L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff).

NOU 2011: 12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag, Medieansvarsutvalget.

Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.

Konvensjoner

Kronologisk rekkefølge

EMK	Konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter
Barnekonvensjonen	FNs konvensjon 20. november 1989 om beskyttelse av barnets rettigheter
Barnekonvensjonens tilleggsprotokoll	FNs valgfrie protokoll 25. mai 2000 til konvensjon om barnets rettigheter om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi
Europarådets konvensjon mot seksuell utnyttelse og misbruk av barn	Europarådets konvensjon av 25. oktober 2007 om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk

Rettspraksis

Kronologisk rekkefølge

Høyesterettspraksis

Rt. 1907 s. 842

Rt. 1930 s. 1076

Rt. 1951 s. 963.

Rt. 1952 s. 989

Rt. 1958 s.479

Rt. 1959 s. 578

Rt. 1980 s. 48

Rt. 1995 s. 304

Rt. 1995 s. 1983

Rt. 1997 s. 776

Rt. 2000 s. 40

Rt. 2002 s. 1187

Rt. 2004 s. 804

Rt. 2005 s. 33

Rt. 2005 s. 1651

Rt. 2006 s. 799

Rt. 2006 s. 431

Rt. 2007 s. 687

Rt. 2008 s. 489

Rt. 2010 s. 466

Rt. 2010 s. 845

Rt. 2010 s. 1313

Rt. 2010 s. 669

Rt. 2012 s. 1669

Rt. 2012 s. 1211

Rt. 2013 s. 67

HR-2013-143-A

HR-2013-1368-A

Rt. 2013 s. 699

Rt. 2015 s. 155

HR-2016-1364-A

HR-2017-1245-A

HR-2018-1014-A

Underrettspraksis

RG. 2007 s. 1345 (Borgarting lagmannsrett)

RG. 2009 s. 1153 (Borgarting lagmannsrett)

TAHER-2016-136649 (Asker og Bærum tingrett)

TSAFO-2016-115404 (Sandefjord tingrett)

LB-2016-197003 (Borgarting lagmannsrett)

TOSFI-2017-198171 (Øst- Finnmark tingrett)

TSAFO-2017-33010 (Sandefjord tingrett)

LH-2017-99560 (Hålogaland lagmannsrett)

TLARV-2017-131949 (Larvik tingrett)

TSAFO-2018-69958 (Sandefjord tingrett)

LG-2018-32373 (Gulating lagmannsrett)

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen

K.U. mot Finland, [C] 2008 no. *K.U. mot Finland*, no. 2872/02 [2008] ECLI: CE:
2872/02 ECHR: 2008: 1202JUD000287202.

Litteratur

Alfabetisk rekkefølge

- Aalen (2013) Aalen, Ida. *En kort bok om sosiale medier*. Fagbokforlaget. Bergen 2013.
- Aall (2018) Aall, Jørgen *Rettsstat og menneskerettigheter*. 5. utgave. Fagbokforlaget. Bergen 2018.
- Andenæs/Matningsdal/Rieber-Mohn (2004) Andenæs, Johs, Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. *Alminnelig strafferett*. 5. utgave. Universitetsforlaget. Oslo 2004.
- Andenæs/Rieber-Mohn/Sæther (2016) Andenæs, Johs, Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther. *Alminnelig strafferett*. 6. utgave. Universitetsforlaget. Oslo 2016.
- Frøberg (2016) Frøberg, Thomas. *Alminnelig strafferett i et nøtteskall*. Gyldendal. Oslo 2016.
- Gröning/Husabø/Jacobsen (2016) Gröning, Linda, Johannes Erling Husabø og Jørn R.T. Jacobsen. *Frihet, forbrytelse og straff*. Fagbokforlaget. Bergen 2016.
- Hovlid (2015) Hovlid, Ellen Lexerød. *Vern av privatlivets fred: Med særlig fokus på kjente personers vern mot offentliggjøring av private forhold i redaktørstyrte medier*. Gyldendal. Oslo 2015.
- Holmboe (2016) Holmboe, Morten. (2016) *Konfliktrådsloven: kommentarutgave*. Universitetsforlaget. Oslo 2016.

- Holmboe/Myhrer (2018) Holmboe, Morten og Tor-Geir Myhrer. *Vandel: om politiattester og vurdering av skikkethet*. Universitetsforlaget. Oslo 2018.
- Matningsdal (2015) Matningsdal, Magnus. *Nytt i ny straffelov*. Universitetsforlaget. Oslo 2015.
- Matningsdal (2016) Matningsdal, Magnus. *Norsk spesiell strafferett*. 2. utgave. Fagbokforlaget. Bergen 2016.
- Matningsdal (2017) Matningsdal, Magnus. *Straffeloven, De straffbare handlingene. Kommentartutgave 2017*. Universitetsforlaget. Oslo 2017. Lest på Juridika.no.
- Sunde (2006) Sunde, Inger Marie. *Lov og rett i cyberspace*. Fagbokforlaget. Bergen 2006.
- Sunde (2016) Sunde, Inger Marie. *Datakriminalitet. En fremstilling av strafferettslige regler om datakriminalitet*. Fagbokforlaget. Bergen 2016.

Artikler

Alfabetisk rekkefølge

- Aftenposten (2018) Pettrem, Maria T. Ungdommer sprer klinebilder på sosiale medier: – Ulovlig og svært problematisk, sier Datatilsynet. *Aftenposten.no*. 22.10.18.
https://www.aftenposten.no/osloby/i/zL2lBb/Ungdommer-sprer-klinebilder-pa-sosiale-medier--Ulovlig-og-svart-problematisk_-sier-Datatilsynet [sjekket 19.11.18]
- Aftenposten (2016) Carlsen, Helge, Marit Gjellan, Heidi Larsen Leine, Anna Rydland Nærum og Ingrid Tinmannsvik. (2016) Én av fire unge sender nakenbilder: Hele

- skolen så Sebastian (19) naken. *Aftenposten.no*.
Publisert 29.09.16. Sist oppdatert 30.09.18.
https://www.nrk.no/norge/en-av-fire-unge-sender-nakenbilder_-hele-skolen-sa-sebastian-_19_-naken-1.13154974 [sjekket: 07.12.18]
- Andenæs (1966) Andenæs, Johs. Straff og almenprevensjon. *Tidsskrift for rettsvitenskap 1966* s. 1-47 – (TFR-1966-1).
Universitetsforlaget 1996. Lest på Lovdata.no.
- Aarli (2005) Aarli, Ragna. Vern av «privatlivets fred». *Tidsskrift for rettsvitenskap 2005* s. 525-573.
Universitetsforlaget. Lest på Lovdata.no.
- Christensen/Waldahl/Weisæth (2007) Christensen, Marit, Ragnar Waldahl og Lars Weisæth. Medier som skader og dreper. *Tidsskriftet den norske legeforening*. Tidsskriftet Norsk Legeforening nr. 24/2007. 2007;127: 3224-7.
13.02.07.
<https://tidsskriftet.no/2007/12/kronikk/medier-som-skader-og-dreper> [sjekket: 05.12.18]
- Duckert/Karlsen (2017) Duckert, Fanny og Kim Edgar Karlsen. Å være i medienes kritiske søkelys. Enkeltindividenes erfaringer. *Norsk medietidsskrift 03/2017 (Volum 24)* s. 1-18. Lest på Idunn.no.
- Dagbladet Meninger (2016) Magni Fuglerud. *Noora-ene blant oss*. Dagbladet Meninger. 05.06.16.
<https://www.dagbladet.no/kultur/noora-ene-blant-oss/60171337> [sjekket: 07.12.18]
- Fornes (2016) Fornes, Ingun. Ungdomsstraffens første år – En undersøkelse av ungdomsstraffens anvendelsesområde og innhold i straffartens første år. *Tidsskrift for strafferett nr. 3 2016* s. 238-280 – (TFST-2008-236) Lest på Lovdata.no.
- Gröning (2014) Gröning, Linda. Kriminell lavalder – noen utgangspunkter. *Tidsskrift for strafferett 04/2014* s. 314-332. Lest på Idunn.no.

- Hovlid (2016a) Hovlid, Ellen Lexerød. Krenkelser ved offentliggjøring av private opplysninger og bilder på sosiale medier. *Tidsskrift for Strafferett nr. 2016* s. 138-175 – (TFR-2016-138). Gyldendal Akademisk. Lest på Lovdata.no.
- Hovlid (2016b) Hovlid, Ellen Lexerød. Straffelovens legaldefinisjon av en «offentlig handling». *Tidsskrift for Strafferett 2016* s. 161-181 – (TFST-2016-161). Universitetsforlaget. Lest på Lovdata.no.
- Holmboe (2009) Holmboe, Morten. Politiattest for den som skal ha ansvar for barn og unge. *Tidsskrift for strafferett 2009* s. 469-484 – (TFST-2009-469) Gyldendal akademisk. Lest på Lovdata.no.
- Iversen (2013) Iversen, Jørgen Spangen. Ungdomsstraff og menneskerettigheter. *Tidsskrift for Strafferett 2013* s. 377-395. – (TFST-2013-377) Lest på Lovdata.no
- Matningsdal (2018) Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar: Straffeloven, note 1911, 1913, 1945, 1946, 1954. Sist hovedrevidert 01.07.2018. Rettsdata.no. [sjekket 07.12.18]
- NRK (2016) Aardal, Eirin, Randi Elise Midtskog og Anna Rydland Nærum. *Skam har fått flere til å søke hjelp etter overgrep*. NRK. 28.07.16.
<https://www.nrk.no/norge/skam-har-fatt-flere-til-a-soke-hjelp-etter-overgrep-1.13059678> [sjekket: 09.12.18]
- Søvig (2009) Søvig, Karl Harald. Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett. En utredning gjort på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. *Det juridiske fakultets skriftserie UiB nr. 115 2009* – (UJURS-2009-115). Lest på Lovdata.no.

- Steinberg (2009). *Adolescent Development and Juvenile Justice Annual Review of Clinical Psychology*. Vol. 5:459-485 (27.04.09)
<https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.032408.153603>
[sjekket: 07.12.18]
- Sunde (2011) Sunde, Inger Marie. (2011) Automatisert inndragning. *Complex 3/2011* s.1 -298. (COMPLEX-2011-3-1). Senter for rettsinformatikk. Lest på Lovdata.no
- VG (2016) Henden, Harald, Catherine Gonsholt Ighanian og Christina Quist (07.06.16). Unge om sending av nakenbilder: - Det er veldig mange som synes det er mye press. *VG.no*.
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/RWQwJ/unge-om-sending-av-nakenbilder-veldig-mange-som-synes-det-er-mye-press> [sjekket: 05.12.18]

Annet

- Justis- og beredskapsdepartementet (2018) Høringsnotat Snr. 18/ 3556. Høringsnotat fra Lovavdelingen Juni 2018 om endringer i straffeloven (bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred) 26.06.2018.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/> [sjekket: 07.12.18]

- Barneombudet (2018) Barneombudet. Høringsvar Barneombudet – nytt straffebud om befatning av bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred. 28.09.2018.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straaffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=217982a1-870a-499b-a4bc-e18d6a2fac7b> [sjekket: 07.12.18]
- UNICEF Norge (2018) UNICEF Norge. Endelig høringsvar UNICEF Norge – Bilder som er egnet til å krenke privatlivets fred. 29.08.18.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straaffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=a9c60245-ff88-4c40-a1ed-ef5983b69687> [sjekket: 07.12.18]
- Sekretariatet for konfliktrådene (2018) Sekretariatet for konfliktrådene. Høringsvar fra Sekretariatet i konfliktrådene – nytt straffebud om befatning med bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred. 18.09.2018.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straaffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=a0cd72b6-9be0-46c5-bdfb-09374aa29e07> [sjekket:07.12.18]
- Redd Barna (2018) Redd Barna. Høring om endringer i straffeloven (bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred) 01.10.18.
https://www.regjeringen.no/contentassets/d9421edbc49448ab914904b142d09c4c/reddbarna.pdf?uid=Redd_Barna
Kan lastes ned fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straaffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/> [sjekket: 07.12.18]

- Medietilsynet (2018) Medietilsynet. Høringsuttalelse – Endring i straffeloven (bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred) (194942). 28.09.18.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=c350c685-0d00-4a59-a2d2-13f759906bc2> [sjekket: 07.12.18]
- Krisesentersekretariatet (2018) Krisesentersekretariatet. Høring – nytt straffebud om befatning med bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred. 01.10.18. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---nytt-straffebud-om-befatning-med-bilder-som-er-sarlig-egnet-til-a-krenke-privatlivets-fred/id2605854/?uid=71e85207-1e00-46eb-b6ca-ace0e5f8f598> [sjekket: 07.12.18]
- Andem (2016) Andem, J. (Manusforfatter) og J.Andem (Regissør). (2016). Jeg skal forklare alt. [Episode fra TV-serie]. M. Magnus (Produsent), *Skam*. Oslo: NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/skam/sesong/2/episode/10/avspiller>
[sjekket: 07.12.18]

Statistikk og rapporter

- Slettmeg.no (2016) Slettmeg.no. *Årsrapport 2016*. (2016).
https://slettmeg.no/wp-content/uploads/sites/3/2018/01/Webklar_Slettmeg_2016_23juni2017.pdf [sjekket: 09.12.18]

- Kripos (2017) For Politidirektoratet av Kripos med støtte fra PST. (2017) *Trusler og utfordringer innen IKT-kriminalitet.*
https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/pod/ikt_krim_pod.pdf [sjekket: 09.12.18]
- InFact/YouGov/Telenor/Unicef (2018) InFact/YouGov, på vegne av Telenor Norge og UNICEF Norge. (2018) *13 fakta om unge og nakenbilder.*
<https://www.unicef.no/sites/default/files/tn-mob-no-180806-a5-arendalsuka-2594-uten-cropmarks.pdf>
[sjekket: 07.12.18]
- Medietilsynet (2018) Medietilsynet (2018) *Barn og medier-undersøkelsen 2018: 9-18-åringer om medievaner og opplevelser.*
<http://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2018-barn-og-medier>
[sjekket: 09.12.18]

